№ 256 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1914
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 256

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆօն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
Соломоновская ул., № 21.
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ
ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 2 ՌՈՒԲ.
Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:
ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խընդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝
ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Պատերազմի զոհերին օգնող
ԹԻՖԼԻՍԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՏԸ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ է (պ. նահանգապետի թոյլտւութեամբ) ՆՈՒԷՐՆԵՐ դրամով, իրերով, գրքերով—հետևեալ հասցէներով.
Ընկեր. Նախագահի՝ տ. Իլինսկայա (Ольгинская, № 6).
Գանձապահի՝ պ. Տէր-Ցակոբեան (Бебутовская, № 19).
Դրամական նուէրները կոմիտէտին յանձնելու համար կարելի է մտցնել նաև «Մշակի», «Кавк.Слово»-ի, «Закавк. Рѣчь»-ի և «Тиф. Лист.»-ի խմբագրութիւնները:
(հ.կ.) տա. 979. 3—3

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
(ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ)
ՀԱՅԿ. ԴՐԱՄ. ԽՄԲԱԿՑ.

Այսօր, չորեքշաբթի,
նոյեմբերի 12-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄ. ԸՆԿ.
ԽՈՒՄԲԸ
կը ներկայացնէ
ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ
Դրամատիկական լեգենդա 5 արար., իշխ Սումբաթովի, թարգմ. Զ. Տէր-Գրիգորեանի:
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—տ. տ. Աշխէն, Ժասմէն, Լիսի, Մայսուրեան, Մանուչարեան, Մարի, Ցամիկ, Ղարախանեան, Սևումեան, պ. պ. ԱԲԷԼԵԱՆ, Ալիխանեան Իս., Ալլահվերդեան, Աւետեան, Բերոյեան, Խորէն, Մանուէլեան, Միրզոյեան, Մուրադեան, Տէր-Առաքելեան և ուրիշները:
Սկիզբը երեկ. ճիշդ ժամը 8-ին:
Տեղերի գները 50—4 կ.:
Ռեժիսսեօր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
Վարչութեան հերթապահ անդամ՝
ՄԻՔ. ՍՏԱՄԲՕԼՑԵԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԻ 3%-Ը ՅԱՏԿԱՑՎԱԾ Է ՊԱՀԵՍՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ:

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
նախկին օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասսիստենտ Բեռլինի համալսարանի պրոֆ. Պօզների:
Ընդունում է հիւանդներին միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւններով՝ առ. ժ. 10—12, երեկ. ժ. 4—6: Սոլոլակ, Ռուիշչեվսկայա փող. սեփ. տուն, № 1, հրդեհաշէջների բնակատեղիի դիմացը, տէլէֆօն 10—58.
(չ. ու. կ.) տա. 875. 50—26

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. ԿԼՕՆՃԵԱՆ
վերադառնալով վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացումը առանց ցաւի:
Ընդունելութիւնը ամենայն օր.
Առաւ. 9—2 ժ.
Երեկ. 4—7 ժ.
Կիրակի օրերը 10—12.
Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. մուտքը Նիկոլայեվսկայայից:
տա. (ա. օ.) 804. 0—58

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—օ—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԵՄ

—օ—

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
10 նոյեմբերի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական: Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Նոյեմբերի 9-ին Էրզրումի ուղղութեամբ մեր առաջապահ զօրամասերը շարունակեցին ետ քշել հակառակորդին և ցիրուցան անելով նրա մի մասին, ձեռք ձգեցին ռազմամթերք և սայլեր:

Ալաշկերտի Կարաքիլիսէից դէպի հարաւ տեղի ունեցան մեզ համար աջող ընդհարումներ մի քանի ուղղութեամբ քիւրդերի դէմ, որոնց օգնում էին կանոնաւոր զօրքերը:

Ատրպատականում թիւրքերը պարտվեցին Խանասորի լեռնանցքի շրջանում և Դիլմանից դէպի Կօթուր տանող լեռնանցքներում մեր զօրքերը ձեռք ձգեցին թիւրքաց թնդանօթներ:

(Տեղեկոյթեան հաղորդագր. տես 2-դ երես)

ԱՆԳԼՕ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
10 նոյեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ.—Մամուլի բիւրօն հաղորդում է, որ Եգիպտոսում փոքր ճակատամարտ է տեղի ունեցել թշնամու և անգլիացի մի խմբի միջև, որ եղել է ուղտերով: Թշնամին սաստիկ ջարդվել է: Անգլիացիք կորցրել են 12 հոգու:

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
10 նոյեմբերի

ՍՕՖԻԱ.—Կ. Պոլսից «Կոր. Բիւրօն» հաղորդում է. «Թիւրքաց կառավարութիւնը պատուիրագրեց սերբիական միսսիայի առաջին թարգման Դիմիտրիեվիչին և միսսիայի պաշտօնեայ Լազարեվիչին, որոնք մնացել էին Կ. Պոլսում Միացեալ Պետութիւնների դեսպանատանը կից, մեկնել Կ. Պոլսից 48 ժամում: Նրանք կը մեկնեն վաղը»:

Թիւրքաց գաւառներից ստացվում են հեռագիրներ, որ այնտեղ տեղի են ունենում ժողովրդական ցոյցեր սրբազան պատերազմ յայտարարելու առիթով: Դամասկոսում Սալադինի դամբարանի մօտ և գերմանական ու աւստրօ-ունգարական հիւպատոսարանների առաջ ցոյց են արել աւելի քան 30,000 հոգի:

Թիւրք լրագիրները անսահման ուրախութիւն են յայտնում Կալէտունալը վերցնելու առիթով: Նրանց տեղեկութիւնների համաձայն, գաւառական իշխանութիւններին պատուիրագրված է փակել Թիւրքիայի դէմ կռւող մեծ պետութիւնների հիւանդանոցները և դպրոցները: Ֆրանսիական եկեղեցիները նոյնպէս փակվելու են: Լրագիրները արդարացնում են դպրոցների փակումը, որովհետև նրանք ներկայանում են իբր թէ Թիւրքիային թշնամական պրոպագանդայի բոյն և անթիւ հեռագիր թագցնելու տեղ: Կ. Պոլսի լրագիրները պնդում են, որ կառավարութիւնը պատրաստվում է արգելք դնել օտարերկրեայ ձեռնարկութիւնների վրա, ի թիւս որոց Կ. Պոլսի քարափի ընկերութեան վրա:

Ռուսահպատակների, ֆրանսիահպատակների և անգլիահպատակների հետ եղած վերաբերմունքի առիթով «Թանին» իմացել է, որ թիւրքաց կառավարութիւնը նրանց նըկատմամբ ձեռք է առնելու նոյն միջոցները, որոնք գործադրվում են թիւրքերի վերաբերութեամբ կռւող պետութիւններում, և յայտարարելու է օտարազգիներին պատերազմական գերիներ, եթէ պետութիւնները նոյնն անեն: Թիւրքաց մամուլը ամեն կերպ ապացուցանում է, որ սըրբազան պատերազմը ուղղված չէ քրիստոնեայ պետութիւնների դէմ առհասարակ, այլ բացառապէս մի քանի մեծ պետութիւնների դէմ, որոնք ձգտում են ոչնչացնել իսլամը: «Թասֆիրի-Էֆքեարը» առաջնորդող յօդւածում ընդգծում է, որ Իտալիան լինելով Թիւրքիայի հետ համեբաշխ գործող մեծ պետութիւնների դաշնակիցը՝ միևնոյն ժամանակ հանդիսանում է Թիւրքիայի բարեկամը:

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ.—«Նաց. Տիդենդէ»-ն Պարիզից հեռագրում են, որ պարսից շահը տեղեկացրեց ֆրանսիական կառավարութեանը, թէ Պարսկաստանը հաստատ վճռել է չէզոք մնալ:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Սանիտարական մասի գերագոյն պետի հրամանով գթութեան քոյր Օլգա Պօպօվան պարգևատրվում է 4-րդ կարգի Գէօրգի շքադրամով՝ Տուապսէն նոյեմբերի 7-ին թիւրքաց «Համիդիէ» յածանաւից ռմբակոծվելու ժամանակ անձնուէր աշխատանք երևան հանելուն համար:

—

(Լրագիրներից)

✦ Ալաշկերտում քիւրդերը մերժել են թեմական առաջնորդի անձնափոխանորդին:

✦ Կարաուրգանից հեռագրում են, որ թիւրքերը փախչում են անկարգ, ձգելով թնդանօթներ, գնդակացիրներ և ռազմամթերք: Ռուս զօրքերը վերցնում են մեծ թւով գերիներ:

✦ Միխայլովսկին «Р. Слово»-ում գրում է, որ ձմերային արշաւանքը Հայաստանում կապված է բնական անյաղթելի դժուարութիւնների հետ:

✦ Սահմանագլխից հեռագրում են, որ համիդիէները և յայտնի չէյխերից շատերը անձնատուր են լինում ռուս զօրքերին: Համիդիէների մի մասը քաշվել է լեռները և պարտիզանական կռիւ է մղում մեր դէմ Վանի, Բիթլիսի և Դիարբէքիրի վիլայէթներում:

✦ Ռուս զօրքերին անձնատուր եղող քիւրդերը խնդրում են բնակեցնել իրանց Երևանի նահանգում, տալով իրանց հողեր:

✦ Քեօփրի-Քեօյի մօտ քիւրդերը երկու գերի զինուորի լեզուները կտրել են, աչքերը հանել, որից յետոյ ազատ են թողել:

✦ Միլանի սոց.-դեմ. «Popolo d'Italia» լրագիրը գրում է, որ Նապօլիան առաջարկել է Անգլիային զօրաբանակ ուղարկել Եգիպտոս:

✦ Իտալիայի և Թիւրքիայի միջև յարաբերութիւնները սուր կերպարանք են ստանում այն պատճառով, որ Տրիպոլիսում, թիւրք էմիսարների ագիտացիայի ազդեցութեան տակ, խռովութիւն է տեղի ունեցել: Կ. Պոլսի իտալական դեսպանը սպառնում է խզել դիւանագիտական կապերը:

✦ Բոսֆորի մօտ թիւրքերը դրել են նոր տիպի մեծ թնդանօթներ գերմանացի հրահանգիչների ղեկավարութեան տակ:

✦ Ռուսների դէմ թիւրքաց թնդանօթներից կրակելը կատարվում է գերմանացի օֆիցերների ձեռքով:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

✦ Մարզուանից մեզ գրում են. «Մարզուանի շրջանում ապաստանած 700 հայ փէդայիներ (հնչակեաններ) լեռ են բարձրացել և ազդարարել թիւրքաց կառավարութեան, որ եթէ նա Փոքր-Հայքում (Սեբաստիայի վիլայէթ) հայոց դէմ ամենափոքր չափով իսկ ջարդարար միջոցների դիմելու լինի, իրանք պէտք է իջնեն դաշտ և բացարձակ կռիւ յայտարարեն թիւրքական բռնապետութեան»:

✦ Հաճընից մեզ գրում են. «Մի քանի ժամանակ առաջ 500 ապառազէն հնչակեաններ բարձրանում են Զէյթունի լեռները և դիրքեր գրաւում, պաշտպանելու համար ժողովուրդը ի դէպս եթէ թիւրքաց կառավարութիւնը զօրք ուղարկէ Զէյթուն: Կառավարութիւնը ուղարկեց արշաւախումբ Զէյթունի դէմ և Զաւուշը սպանվեց: Այժմ Հնչակեան կուսակցութիւնը ազդարարել է թիւրքաց կառավարութեան, որ եթէ արշաւանքը չը դադարեցվի, ամբողջ Հաճընի գաւառն էս կը միանայ Զէյթունին: Հաճընի սանջակը Ադանա վիլայէթի ամենաբազմահայ շրջանն է»:

✦ «Рѣчь»-ին հեռագրում են Կ. Պոլսից, որ Էնվէր-փաշայի կարգադրութեամբ բանտ են դրված Դաշնակցութիւն կուսակցութեանը պատկանող անձինք:

✦ Մոսկվայի հայ ուսանողութեան բիւրօյին կից հաստատվել է մի մասնաժողով, որ գումարելու է հայկական համագումար Մոսկվայում 1915 թ. յունվարին:

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄԻՑ

(Սեփ. Թղթակցից)

II

Բայազիդ, 5 նոյեմբ.

Իմ երեկվայ նամակի վերջում յայտնել էի քաղաքիս թիւրք դատաւորի և դատախազի հետ ունեցած տեսակցութեան մասին:

Ցայտնել էի նոյնպէս, որ դատաւոր Շէրիֆ-բէյը և դատախազ Նէջաթ-բէյը, որոնք թագնվել էին իմ տանտիրոջ մօտ, խնդրեցին ինձ աջակցել իրանց, որպէսզի կարողանան իրանց ծանր դրութիւնից դուրս գալ:

Այժ՝ պէտք է ասեմ, որ իմ հանդիպումը և տեսակցութիւնը յիշեալների հետ՝ պատահեց հետևեալ հանգամանքներում:

Երբ ես յայտնվեցի իրանց թագստոցում, նրանք դարձան խսկական աղուէսներ: Տէ՛ր Աստուած, այդ ինչ դաստիարակութիւն է, որ ստացել են նրանք. իւրաքանչիւրն աշխատում է իր ծառայութեամբ գերազանցել միւսից, իսկ տանտէրս՝ Վահաբ էֆէնդին՝ այդ երկուսի միութեան հարմօնիան է կազմում: Ցոգնած եմ, դողըրած, ցեխոտված մինչև ծնկներս, ուզում եմ մտնել իմ վարձած սենեակը, բայց ինձ թոյլ չեն տալիս, առաջարկում են իրանց սենեակը: Ես ակամայից համաձայնվում եմ, մանաւանդ որ իմ վարձած սենեակը դեռ պատրաստված չէր: Դուռը բանում են, տեսնում եմ հողէ յատակը թաղիքներով ծածկված. մտածում եմ՝ ցեխոտ տոներով հնարաւոր չէ մտնել, ուստի ցանկանում եմ կօշիկներս հանել: Բայց դրան առաջ կանգնած՝ Վահաբ էֆէնդիի երկու քիւրդերը, որ կարկատաններից ու ցնցոտիների մի կոյտ էին ներկայացնում, վրա են պրծնում վրաս: Ես յայտնվում եմ յանկարծ օդի մէջ: Շէրիֆ-բէյը բռնել է մէջքիցս, իսկ քիւրդերը ոտներիցս, և իրանց ցնցոտիներով սրբում են ոտներս ցեխը: Ես խնդրում եմ ինձ բաց թողնել. չէ որ այն երկու խեղճ քիւրդերը ոչինչ չունեն՝ բացի վրանըի ցնցոտի հագուստներից, որոնցով կօշիկներս են սրբում: Բայց ինձ պատասխանեցին, որ այդ քիւրդերը Վահաբ էֆէնդիի ծառաներն են:

Ինձ այդպէս ձեռքերի վրա տարան ներս և նստեցրին բարձերի կոյտի վրա. ապա հերթով ձեռները կպցնելով յատակին, ապա բերնին ու ճակատին՝ բարև տուին և չոքեցին ինձանից բաւականին հեռու:

Սենեակը հասարակ սենեակ է, չը կայ եւրոպական ոչինչ, բացի պատից կախված հասարակ լամպայից, որ հազիւ լուսաւորում էր աթարի ծխով լցված սենեակը:

Փայտ ասած բանը գոյութիւն չունի Բայազիդում: Շինութիւն կառուցանելու համար անհրաժեշտ եղող տախտակեղէնը կամ Վանից են բերում և կամ Իգդիրից, այն Իգդիրից, ուր փայտի կարիքն այնքան մեծ է:

Թիթեղեայ վառարանի վրա դրված է պղնձէ երկու չայնիկ: Նէջաթ-բէյը իսկոյն լցնում է ֆինջանները այդ չայնիկներից մէկից թիւրքական սուրճ և ցերեմօնիայով դնում առջևս, ապա նստում քովս և առաջարկում խմել: Այդ բոլոր ծառայութիւնները, ճշմարիտն ասած, արճճի նման ճընշում էին սիրտս. ուղղակի ամաչում էի... վերջապէս համաձայնվեցին հետս խմել սուրճը: Ֆինջանների մէջ հազիւ չորս-հինգ ումպ հեղուկ լինէր. կարծեմ ես երկու ումպով վերջացրի, իսկ նրանք չմփոցներով դեռ խմում էին. իսկ տանտէրը իւրաքանչիւր ումպից յետոյ հազում էր ու փառաւոր ձևով գլխատում: Աշխատում էի պահել ծիծաղս: Ես լսել էի այդ գլխատոցի մասին, բայց չէի տեսել:

Սուրճից յետոյ ընթրիք բերին մի հսկայ մէժմէյինի վրա և դրին մաղի վրա յատակին ու անգղների նման շրջապատեցին ճաշարից եփած փլաւը: Նոյնը առաջարկեցին և ինձ: Ես էլ մի ձևով նստեցի ծալապատիկ և ձեռքերով սկսեցի ճմռել փլաւը:

Ընդամենը մի սինի փլաւ էր. վեց ձեռքեր չորս կողմից ճմռում էին այդ փլաւը: Նրանք շատ վարպետութեամբ ուտում էին, իսկ ես ոչ միայն իւղոտել էի երկու ձեռքերս, բեխերս, բերանս, այլ և թշերս անգամ:

Տանտէրը հասկացաւ իմ դրութիւնը, որտեղից որ էր՝ մի գդալ բերել տուեց: Սկսեցի գդալով, բայց ուշ էր. եղոտած ձեռքերիս մէջ գդալն էլ սկվում էր և չէր ենթարկվում ինձ:

Մեծ դժուարութեամբ վերջացրի ընթրիքը: Իսկոյն տաք ջուր բերին ձեռքերս լուալու: Ես խիստ ուրախացայ: Առաջինը ես վազեցի:

Լուացումը վերջանալուց յետոյ սկսեցին ծխել և անվերջ գլխատել բոլորն էլ: Շէրիֆ ու Նէջաթ-բէյերն էլ ետ չէին մնում: Ի հարկէ վրաս շատ ծանր տպաւորութիւն էր թողնում դա, բայց ինչ կարող էի անել:

Տանտէրս ցոյց էր տալիս իրան գոհ, որ ռուսները ներս են մտել: Ես սկսեցի խօսակցութիւնը և աշխատեցի հասկանալ նրանց:

— Վեց հարիւր տարի իշխել մի երկրում և ապրել ցեխի մէջ, չանել կուլտուրական ոչինչ, ես կարծում եմ այդպիսի ազգը իշխելու իրաւունքից պիտի զրկվի:

— Ես համաձայն եմ,—վրա բերեց Շէրիֆ-բէյը:

— Ես էլ,—պնդեց Նէջաթ-բէյը:—Ժողովրդի փողերը Կ. Պոլսումն են հալվում... Եւ ես կարծում եմ՝ այժմ վերջն է մեր պետութեան:

— Այդպէս էլ հարկաւոր է,—վրա բերեց Վահաբ էֆէնդին, որ միջին հասակի ալեխառն և յաղթանդամ մի մարդ էր:—Մենք չը գնահատեցինք հայերին, մեր տունը մենք քանդեցինք:

— Ճշմարիտ է,—ասաց Շէրիֆ-բէյը.—այստեղ գալիս՝ ես անցել եմ Թիֆլիսով, Երևանով, ամենալաւ տները, բոլորից հարուստը նրանքն են. նրանք շինացրել են խարաբա աշխարհը, որ մեր պապերն են աւերակ դարձրել, իսկ այստեղ ոչ թէ թոյլ ենք տուել նրանց շէնացնելու երկիրը, այլ շարունակ քերթել ենք նրանց՝ ինչպէս և միւս ազգերին. իսկ մենք՝ քերթվածների տէրերս՝ քերթվածներից չենք տարբերվել: Եւ ինչպէս կարող ենք զանազանվել, երբ նրանք ոչինչ չունեն:

Երկար ու բարակ այդ ուղղութեամբ զրուցելուց յետոյ, անցան քաղաքական հարցերին և սկսեցին մեղադրել թիւրքական կառավարութեանը, որ այս պատերազմը ռուսը չէր ցանկանում, որ իրանք են մեղաւոր, այսինքն Էնվէր-փաշան ու ընկերները:

Երբ հարց տուի րէֆօրմների մասին, նրանք միաձայն պնդեցին, որ ժողովուրդը սրտանց էր բարենորոգում ցանկանում, որովհետև «ադալէտ» կը լինէր, այսինքն օրէնք ու կանոն կը լինէր և կեղեքումները կը վերջանային:

Սրանով մեր խօսակցութիւնը վերջացաւ, որովհետև ես քնել էի ուզում:

Վեց օր էր, ես բաց երկնքի տակն էի մնացել, ձիւնի ու ցեխի մէջ: Իսկոյն անկողին պատրաստեցին: Երկու հաստ ու հըսկայական դօշակներ դրին իրար վրա, երկու արշին երկարութեամբ բարձեր, երկու էլ մեծ վերմակներ, և առաջարկեցին մտնել այդ ծանրութեան տակ: Բոլորը ցրվեցին, և ես մտայ տեղս:

Առաւօտեան ժամը 8-ն էր, որ ես արթնացայ և իսկոյն հագնվելով դուրս եկայ փողոց:

Ոչ մի թիւրք չէր երևում. յետոյ իմացայ, որ թիւրքերը մեծ մասամբ թագնված են հայերի տներում: Նոր նշանակված սուտիկանապետը հրաման էր արձակել, որ ամենքն էլ ելնեն իրանց թագստոցներից և բնակվեն իրանց տներում: Բաւականին թալաններ տեղի են ունեցել, որի մէջ, ի մեծ ամօթ հայի, մասնակցել են և հայերը... Այնպէս որ թիւրքի կուլտուրան հային էլ ետ չէ թողել...

Տողերս գրելիս լսում եմ արդէն թնդանօթների որոտը 12 վերստ հեռաւորութեան վրա: Կօզակները հրաշք են գործում, իսկ կամաւորները նրանց առաջընթացներն են:

Աբգար Գայազատ

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

III

Մենք յաճախ խօսում ենք մարդասիրութեան և բարոյական բարձր սկզբունքների մասին:

Իսկապէս լաւ ու գեղեցիկ խրատներ կարդալուց ու քարոզելուց էլ հեշտ բան չը կայ: Բացի այն որ հեշտ է, միևնոյն ժամանակ և ձեռնտու:

Գլխաւորը խօսքից գործի անցնելն է:

Եթէ յանուն բարձրագոյն գաղափարների անձնազոհութեան օրինակներ անհատների մէջ շատ քիչ կարող ենք գտնել, ապա որքան դժուար է նման անձնազոհութիւն պետութիւններից սպասել:

Մենք սովոր ենք ամեն մի պտղոտ կէտ դուրս ուտելու տեղ ընդունելու, որպէս և ամեն մի մութ կէտ՝ դժոխքի դուռը համարելու: Մի ծայրայեղութիւնից միւս ծայրայեղութեան մէջ ընկնելը յատուկ է մեր նման փոքրիկ ազգերին, որոնց մէջ քաղաքացիական ազատութեան տենչանքը նոյնքան մեծ է, որքան քաղցածի համար մի կտոր հացը, ծարաւի համար՝ մի ումպ ջուրը:

Այդ ծայրայեղութիւնը նկատելի է այժմ պատերազմող ազգերի բարոյականը գնահատելու մէջ:

Ո՞վ է յիշում, որ գերմանացիք այնպէս խիստ քննադատութեան ենթարկված լինէին:

Ընդհակառակը՝ միշտ օրինակելի է համարվել այդ ազգի տոկուն աշխատասիրու-

թիւնը, կուլտուրան, բարձր քաղաքակըրթութիւնը և այլն։

Այսօր ամէն բերան գերմանացիներին անուանում է վայրենի, բարբարոս, ազգեր ճնշող, ստրկացնող։

Բանից դուրս է գալիս, որ քաղաքակըրթութիւնը մի շպար է, որ ծածկում է ոչ միայն անհատների, այլև բազմամիլիոն անհատներից բաղկացած ազգերի ներքին բըրտութիւնը, կոպտութիւնը։

Ապա ինչպէս է, որ մենք դեռ հաւատում ենք որ կարող են լինել պետութիւն կազմող ազգեր, իսկապէս քաղաքակիրթ, որոնք յանուն մարդկային ազատութեան, մինչև անգամ ապահովութեան, կռիւ մղէին կոպտութեան, երկաթ բռունցքի դէմ։

Ի՜նչ հոյակապ միամտութիւն...

Գերմանիայի դէմ պատերազմող պետութիւնները իրանց նշանաբան են ընտրել ճնշված ազգերի ազատութիւնը բռնակալութեան հուժկու ճիրաններից՝ և գտել են. այդ նպատակին կարելի է հասնել Գերմանիայի ուժը ջախջախելով, նրա դրէդնօուտները ջրասոյզ անելով և ամրոցներն ու Կրուպի գործարանը քանդելով...

Գեղեցի՜կ նպատակ, աքանչելի նշանաբան, որոնցով ներկայ պատերազմը և համատարած արիւնհեղութիւնը դառնում է գաղափարական, նմանը չը տեսնված խոշոր ու թանգագին զոհաբերութիւն ճնշված ազգերի ազատութեան սեղանին։

Կա՞յ արդեօք երկրագնդիս վրա հայից էլ աւելի ճնշված, հալածված ու կողոպտված մի ազգ, նրանից աւելի մեծ զոհեր տուող՝ միմիայն արդարութիւն ու իրաւունք ձեռք բերելու համար։

Ո՜չ. իմ ցանկութեան պատճառն այդ չէ, այլ այն, որ Գերմանիայի պարտութեամբ վերջ կը դրվի միլիտարիզմի քաղաքականութեան. ամբողջ մարդկութիւնը կազատվի սպառազինման ծախքերի անտանելի ծանրութիւնից։ Ես հաւատում եմ նոյնպէս, որ այս պատերազմի միլիոնաւոր մարդկային զոհերը և միլիարդների ծանր զրկանքը այլևս չը կրկնվելու համար՝ ձեռք կառնվեն համապատասխան միջոցներ և կը ճանաչվի համաշխարհային միջնորդ դատարանի անհրաժեշտութիւնը։

Բայց սրանցից ոչ մէկը չէ կարող հիմք բռնել և նպատակին ծառայել, եթէ գոյութիւն ունենայ ճնշում, հալածանք թոյլ ու փոքր ազգերի դէմ, որովհետև փոքրիկ կայծից կարող է մեծ հրդեհ առաջանալ։ Ուրեմն փաստօրէն փոքրիկ ազգերը կը ստանան իրանց ազգային ինքնուրոյնութիւնը ապահովող ներքին ինքնավարութիւն»։

IV

1890 թւականից ի վեր ինձ շատ անգամ է պատահել գրելու հայկական հարցի և հայերի բռնելիք դիրքի մասին։ Եւ միշտ այն կարծիքի եմ եղել, որ Թիւրքիայի հայը իր սեփական ուժերով հայկական հարցը լուծել չէ կարող։

Միթէ այս մասին կարող էր կասկած լինել. միթէ մենք կարող էինք դատարկ ձեռքերով կռւել թիւրքական կանոնաւոր զօրքի ու թնդանօթների և մեզ շրջապատող մահմեդական բաշիբոզուկների դէմ։

Սակայն երկրից դուրս եւրոպական մամուլը թմբուկներ էր զարկում, միտինգներ էին սարքվում, պարլամենտներում հարցապնդումներ էին լինում հայկական հարցի առիթով։

Սրանք, ի հարկէ, քաղաքական մանեվրըներ էին, որոնց գլխաւոր շարժառիթը հանդիսանում էին իւրաքանչիւր մի պետութեան առանձին շահերը, որոնք՝ յամենայն դէպս՝ ոչ մի առնչութիւն չունէին հայկական հարցի և հայ ժողովրդի կացութեան հետ։

Սա այնքան պարզ էր, որ չը տեսնելու համար պէտք էր շատ կարճատես լինել։

Թիւրքիայով շահագրգռված մեծ պետութիւնները տևողական մրցութեան մէջ էին։ Նրանցից իւրաքանչիւրը Թիւրքիային իր ազդեցութեան տակ գցելու կամ նրանից մի կօնցեսսիա, մի արտօնութիւն կամ մի կտոր հող ձեռք ձգելու համար պատրաստ էր ամէն տեսակ զոհաբերութիւններին։

Թիւրքիայի համար դժուարին չէր լինում ուժեղ կողմի պահանջին բաւարարութիւն տալով՝ միւս կողմին լռութեան դատապարտելու։

Գերմանիայի ազդեցութիւնը Թիւրքիայի վրա, նրա տնտեսական ու քաղաքական առաջնութիւնները այդ պետութեան մէջ, ձեռք է բերված Թիւրքահայերի արեան ու տառապանքի գնով։

Ընթերցողները գուցէ յիշում լինեն, որ Ֆրանսիան Ղալաթիայի քարափի հարցի առիթով կօնցեսսիօներ Լօրանդօյի շահերը պաշտպանելու համար իր ռազմանաւերով գրաւեց Թիւրքական կղզիներից մէկը և միևնոյն ժամանակ սպառնաց հայկական հարցը բարձրացնել։

Թիւրքիան՝ ի հարկէ՝ Ֆրանսիայի պահանջը կատարեց, գրաւված կղզին դատարկվեց, և ռազմանաւերը հեռացան։

Իսկ Ֆրանսիան ու Գերմանիան բացառութիւններ չեն։

Ուրեմն մեր սեփական ուժերը աննշան լինելով Թիւրքիայի հանդէպ, օտար միջամտութեան վրա էլ յոյս չը պէտք է դնէինք և ապարդիւն զոհեր չը պէտք է տայինք։

Այսօրվայ պատերազմը ամենից կատաղի ու արիւնահեղ պատերազմներից մէկն է, բայց եթէ թւական համեմատութեան դիմելու լինենք, կը տեսնենք, որ հայը 1890 թւից սկսած տասն անգամ աւելի մեծ զոհեր է տուել, քան կը տան այժմեան կռւում մասնակցող պետութիւններից իւրաքանչիւրը։

Այս 24 տարվայ ընթացքում մենք կէս միլիոնից աւելի մարդկային զոհեր տուինք և մի քանի միլիարդի նիւթական վնաս ունեցանք։

Այսպիսի փաստերի դիմաց առարկողներ կան, որ դրանով հայկական հարցը դարձաւ հերթական։

Եթէ նման առարկութիւն անողները կեղծ չեն, այն ժամանակ չափազանց միամիտ են։

Հայկական հարցի ստեղծագործական զարգացումը մեր. զոհերի հետ կապ չունի. նա հետևանք է քաղաքական պայմանների զարգացման։ Ընդհակառակը՝ եթէ մենք խնայած լինէինք մեր մարդկային ու նիւթական ուժերը, եթէ հեռատեսօրէն հետամուտ եղած լինէինք այդ ուժերը զարգացնելու այս 24 տարվայ ընթացքում, այսօր կարող էինք աւելի զօրավոր ուժերով հանդէս գալ, և վեց նահանգների ինքնավարութիւնը չէր հանդիպի մեր թւական նուազութեան փաստին։

Ով ինչ ուզում է, թող ասի, այնուամենայնիւ ես միշտ այն կարծիքին եմ եղել, որ երբ քաղաքական հանգամանքները այնպէս դասաւորվեն, որ հայկական հարցի լուծումը դառնայ անխուսափելի, նա կը լուծվի անկախ այն բանից, թէ մենք շա՞տ, թէ քի՞չ զոհեր ենք տուել։

Լեհացիք, թէ Գերմանիայում և թէ Աւստրիայում մեր տուած զոհերի, մեր կրած հալածանքների, զրկանքների, տառապանքների մի հարիւրերորդականն էլ չեն տեսել և բաժանված լինելով մէկը միւսից հզօր պետութիւնների միջև, նրանց ապագան աւելի անյուսալի էր։ Բայց քաղաքական հանգամանքներն այնպէս դասաւորվեցին, որ անհրաժեշտ համարվեց Լեհաստանին տալ ներքին ինքնավարութիւն։

Այն ամէնը, որոնք տասնեակ տարիների ընթացքում հայկական պահանջների մէջ կողմնակից են եղել չափաւորութեան և ներդաշնակութեան հայկական պահանջների և քաղաքական պայմանների միջև և որոնք շարունակ ենթարկվել են մի խումբ մարդկանց դատապարտութեան ու վիրաւորական անարգանքին, նրանք համոզված են եղել, որ շատ թէ ուշ գայ կը բաղձալի րօպէն և հայկական հարցը կը լուծվի աւելի նպաստաւոր ձևով, քան կարելի էլ յուսալ։

Ա. Ց. Մուրադեան

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Երեկոյեան հաղորդագրութիւն)

11 նոյեմբերի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Նոյեմբերի 10-ին Անդրճորոխեան շրջանում ռազմական ընդհարումները զարգացան։

Երզրումի ուղղութեամբ հակառակորդը, որ ջարդվեց ամբողջ զօրաճակատում, հարկադրված է շտապով նահանջելու և հալածվում է մեր զօրքերից։

Մնացած ուղղութիւններում էական փոփոխութիւններ տեղի չունեցան։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 նոյեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Վիսլայի և Վարտայի միջև ճակատամարտը շարունակվում է, որը առանձնապէս տաք բնոյթ ունի Լօձից դէպի հիւսիս։ Նոյեմբերի 9-ին ամբողջ օրվայ ընթացքում գերմանացիք չէշտակի յարձակումներ ձեռնարկեցին, սակայն, բոլորն էլ վանվեցին։ Թշնամու նոր ուժեր են երևացել Վէշինի կողմից մեր ձախ զօրաթևի թիկունքն անցնելու նպատակով։

Չէնստօխօվ-Կրակով զօրաճակատում և Գալիցիայում առանց էական փոփոխութիւնների է։ Նոյեմբերի 8-ին տեղի ունեցած կռիւներում մենք գերել ենք աւելի քան 5000 աւստրիացու։

Վիսլա և Վարտա զօրաճակատից ստացվել են մի շարք նպաստաւոր տեղեկութիւններ։ Գերմանացիք ետ են քաշվում Ստրիկօվ-Շտասկ-Զդունսկա-Վօլեա-Վօզնիկա ռազմագծից։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — «Арм. Вестникъ»-ում տպված է նոյեմբերի 6—9 ռուս-պրուսական ռազմադաշտում տեղի ունեցած կռիւների մանրամասնութիւնները, որոնք վերջացել են ի նպաստ ռուսների։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 նոյեմբերի

ՓԱՐԻԶ. — Պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Գերմանացիք Իպր քաղաքը ենթարկեցին կատաղի ռմբակոծութեան, որից ոչնչացան շուկայի շինութիւնը և քաղաքային տունը։ Ուժեղ թնդանօթաձգութիւն եղաւ նաև Սուասոնի և Վայիի ռազմավայրերում։

Երէկ ամբողջ օրը թշնամին ուժեղ ռմբակոծում էր Իպրը, որի մէջ այրվեցին տաճարի զանգակատունը, առևտրական շարքերը ու շատ տներ։ Թնդանօթաձգութեան ենթարկվեցին նաև Սուասոնը և Ռէյմսը։ Արգօննեանում տեղի ունեցան տաք կռիւներ։ Թշնամին մի քանի չափազանց խիզախ յարձակումներ գործեց, բայց բոլորն էլ վանվեցին։ Վէվրում և Վօգէզներում դրութիւնն անփոփոխ է։

ԱՒՍՏՐՕ-ՍԵՐԲԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 նոյեմբերի

ՆԻՇ.—Թշնամին նոյեմբերի 6-ին յարձակում գործեց մեր զօրաճակատի վրա Շօպիչ գետի մօտ։ Յարձակումը առանձնապէս ուժեղ էր հարաւ-արևմտեան զօրաճակատում՝ Լազարեվայի մօտ, նաև Շօպիչ գիւղում գտնվող մեր դիրքերի դէմ։ Իվէբօվացի հարաւ-արևմտեան դիրքերի դէմ ուղղված յարձակումը տևեց ամբողջ օրը։ Թշնամին այդ տեղում գործի էր հանել համարեա մի զօրաբանակ։ Յամառ կռւից յետոյ թշնամին ցիրուցան եղաւ խոշոր կորուստներով։ Մենք ձեռք ձգեցինք բազմաթիւ գերիներ, որոնց թւում և երկու օֆիցերներ։ Շօպիչ գիւղի մօտ թշնամին յարձակում գործեց երկու անգամ՝ առաւօտը և կէսօրին. երկու դէպքումն էլ մենք եռանդով վանեցինք թշնամուն, գերելով 3 օֆիցերի, 2 ունտէր օֆիցերի և 150 զինւորի։

Նոյեմբերի 7-ին սերբերը ջարդեցին Միօնիցա-Միրի ուղղութեամբ յարձակման ձեռնարկած թշնամու մի զօրամասին և փախուստի դարձրին նրան, գերելով 100 հոգու և սանիտարական խմբին։

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 նոյեմբերի

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ.—Դանիական «Անգլօդան» շոգենաւը գիշերով ընդհարում է ունեցել գերմանական մի ականանաւի հետ, որ եղել է առանց ճրագի։ Ականանաւը խիստ վնասուածքներ է ստացել։ Յետագայ տեղեկութիւնների համաձայն, ականանաւը ջրասոյզ է եղել։

ԼՕՆԴՕՆ.—«Դէյլի Տէլէգրաֆի» ասելով՝ մեծ-բրիտանական ռազմանաւերը նորվէգիական երկու շոգենաւ են բերել Գլազգօ։ Յիշեալ շոգենաւերը 248,000 պուդ պղինձ էին տանում Համբուրգ։

ՄԵՋԻՆ.—Ռուսական «Օրմէգի» շոգենաւը, որ քարածուխ էր տանում Անգլիա, հոկտ. 29-ին Հիւսիսային ովկէանում խորտակվել է։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8—9 նոյեմբերի

ՀՌՕՄ.—Հռոմի նախկին քաղաքագլուխ Նաթանը Կոստանցի թատրոնում կրակոտ ճառ արտասանեց Իտալիայի չէզոքութեան դէմ։ Նա կոչ արեց իտալացիներին կռւել քաղաքակրթված բռնաւորների դէմ։ Ճառն ընդունվեց ներկայ հասարակութեան բուռն ծափահարութեամբ։

ԲՕՐԴՕ.—Պարիզի արտասահմանեան մամուլի ներկայացուցիչների միութիւնը իր նիստում բանաձև ընդունեց, որով դիմում է Դէլկասէին՝ ցանկանալով աջողութիւն դաշնակից զօրքերին և բողոքելով աւստրօ-ունգար լրագիրների դէմ, որոնք ջանում են արդարացնել գերմանացիների բարբարոս վարմունքները։ Միութիւնը յայտնում է, որ նա խզում է բոլոր պրօֆէսիօնալ կապերը այդ լրագիրների հետ։

ՏՕԿԻՕ. — Թոյլատրվեց հիւպատոսներին և սեփականատէր անձանց մտնել Ցինդաօ։

Եապօնական զօրքերը, բացառութեամբ մի վաշտի, դուրս են գալիս Շանդունի սահմաններից։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը դիտեց այն բաղնիք-գնացքը, որ պատրաստված է գործօղ զօրքի զօրականների համար։ Գնացքը բաղկացած է 24 վագօնից։ Օրվայ ընթացքում նրա մէջ կարող են մաքրվել մօտ 2000 հոգի։ Այդ տեսակ գնացքներ կարգաւորելու են 20 հատ։

ԱԹԷՆՔ.—Ծովային մինիստր Դիմէրգիսը հրաժարական տուեց։

ԼՕՆԴՕՆ.—Հերքելով գերմանական յերիւրանքները այն տարաձայնութիւնների առիթով, որ իբր թէ գոյութիւն ունեն երեքեակ համաձայնութեան պետութիւնների միջև, «Դէյլի Քրօնիկլը» առաջնորդող յօդուածում ասում է. «Երբեք այդ մեծ պետութիւնների միջև այնպիսի սերտ միութիւն ու համերաշխութիւն չէ եղել, ինչպէս այժմս է։ Ոչ միայն պաշտօնական համաձայնութիւնը, այլ և անպաշտօնական բարեկամութիւնն աճում է ամէն օր և դառնում է աւելի սերտ։ Բրիտանացիք դեռ երբէք այնպէս անմիջապէս չեն հասկացել, թէ ինչպէս թանգ է Ֆրանսիային Էլզաս-Լօթարինգիան։ Անգլիայի ժողովրդական մասսաները երբէք չեն ըմբռնել այն աստիճան, ինչպէս այժմ, որ Ռուսաստանը հանդիսանում է մեծ ազգ սեփական կամքով, համակրանքներով, աւանդութիւններով և պատմական նպատակներով, որոնց արդարացի բաւարարումը մի քայլ առաջ կը ներկայանայ մարդկութեան առաջադիմութեան մէջ։ Պատերազմը շեշտակի կերպով անջատելու է Անգլիային Գերմանիայից, և դրա դիմաց մերձեցնելու է փոխադարձ համակրութեամբ Ֆրանսիայի, Ռուսաստանի և Մեծ Բրիտանիայի ժողովուրդներին, նպաստելով այն շղթայի կռմանը, որը աւելի հաստատուն կը լինի, քան երբևէ եղել է»։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ.—Դանիական կառավարութիւնը հրաման արձակեց ձիերի արտահանումը դադարեցնելու մասին։

ԼՕՆԴՕՆ.—Դուգլաս կղզում ճաշարանում ժողովված 2000 գերիները յարձակվեցին պահապանների վրա, մտադրվելով փախչել։ Պահակախումբը համազարկ պարպեց օդում, որը ազդեցութիւն չունեցաւ։ Այն ժամանակ պարպվեց երկրորդ համազարկը։ Զօրատարգի սպանվեցին, 12-ը ծանր վիրաւորվեցին, մնացածները հպատակութիւն յայտնեցին։ Կատարվում է քննութիւն։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պատերազմի կոչված անձանց ընտանիքներին խնամող գերագոյն խորհրդի ֆինանսական մասնաժողովը մշակել է բարեգործական վիճակախաղի կանոնադրութեան նախագիծը։ Մտադրութիւն կայ բաց թողնել 10 միլիոն ռուբլու վիճակախաղի տոմսեր հինգ մասերով։ Իւրաքանչիւր տոմսի գինը լինելու է 5 ռուբլի, մի մասը՝ 1 ռուբլի։ Տոմսերի թիւն է 4334 մէկուկէս միլիոն ռուբլի գումարով։ Առաջին շահումարն է 100,000 ռուբլի։

ՌՈՒՄԻՆԻԱՅՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 նոյեմբերի

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.— «Դաչա» դահլիճում մի քանի հազար հոգու ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ ազգային հայրենասիրական ընկերութեան կազմակերպած միտինգը։

Նախկին մինիստր Ֆիլիպեսկօն, Իստրատին, Դէլավրանչան և պրօֆէսօրներ Սէնօպօլին, Տօման և Իօնէսկօն ճառեր արտասանեցին, խայտառակութեան սիւնին գամելով գերմանական միլիտարիզմը՝ ինչպէս ներկայ պատերազմի պատճառ և գովաբանեցին երեքեակ համաձայնութեան, որ ղեկավարվում է ժողովուրդներին ազատելու վեհանձն զգացմունքներով և որ բարեացակամ է դէպի Ռումինիան և նրա ազգային ձգտումները՝ ազատելու Ռումինիան մաջարների բռնակալ լծից։

Միտինգից յետոյ ցուցարարները փողոցում ցոյց կազմեցին, ուղղված Աւստրիայի և Գերմանիայի դէմ, և եկան համակրանք արտայայտելու ռուսական միսսիային։

Ցուցարարների միջև տեղի ունեցած ընդհարման պատճառով ժանդարմները միջամտեցին։ Մի քանի ցուցարար վիրաւորվեցին։ Մի քանի ժանդարմ վէրքեր ստացան։ Ցուցարարները յարձակվեցին «Մինէրվա» լրագրի խմբագրատան վրա և ջարդեցին պատուհանների ապակիները։ Ուշ երեկոյեան ցուցարարները ցրվեցին։

ԲՕԼԳԱՐԻԱՅՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 նոյեմբերի

ՍՕՖԻԱ.—Ազգային ժողովում նախագահի օգնական Նոմչիլովը օպպօզիցիայի ծրագիրը ենթարկեց քննադատութեան և հաստատեց, որ մեծամասնութիւնը վստահութիւն է յայտնում բուլղարական այժմեան կառավարութեան քաղաքականութեանը։ Բուլղարիան, նրա ասելով, պէտք է չէզոք մնայ և ընդ սմին պատրաստ լինի ամէն պատահականութեան։ Նոմչիլովի առաջարկութեան համաձայն, ազգային ժողովը փակեց վիճաբանութիւններն այդ հարցի առիթով։ Վաղը Րադօսլավօվը կարդալու է մինիստրական դեկլարացիան։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 նոյեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Գեներալ-շտաբի վարչութեան կողմից.

Առաջիկայ Ծննդեան տօնի առիթով, հասարակութեան, գործող բանակի հասցէով ուղարկվելիք մեծ թւով փաթեթներ (ПОСЫЛКА)։ Այդ ի նկատի ունենալով, Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբը նախագծել է այդ փաթեթների առաքումը կազմակերպել առանձին գնացքներով մինչև զօրամասերի գտնված տեղերի մօտ եղած երկաթուղային կայարանները։ Այդ գնացքները լինելու են խոշոր կենտրոններում — Պետրօգրադում, Մոսկվայում, Օդեսսայում, Վիլնայում, Վարշավայում և այլ քաղաքներում։ Այդ գնացքները կը մեկնեն երեք դեկտեմբ. կէսերին։ Եթէ առաքվող փաթեթները շատ լինեն, կը թոյլատրվեն ուղեկցել մի քանի անձանց։

Թէ ինչ կարգով են յանձնվելու յիշեալ փաթեթները, այդ մասին կը յայտարարվի առանձին՝ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան և պօստ-հեռագրական գլխաւոր վարչութեան փոխադարձ համաձայնութիւնից յետոյ։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ)

10 նոյեմբերի

ԲԱԳՈՒ.—Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նստաշրջանը ձեռնարկեց քննելու գե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՐՈ՜ՒՆ Է ԳԱԼԻՍ...

(Նուէր ռազմաշունչ հայ երիտասարդութեան)

—

Երբ դաժան և կաշկանդիչ ձմեռը՝ մերձեցած իր վախճանին՝ ձիւնահալքի տագնապն է ապրում...

Երբ պաղ և անհամբոյր երկնակամարից, ճեղքելով մէգ ու մշուշը, սկսում են փայլփլել գարնանաբեր արևի անդրանիկ շողերը...

Երբ մայր-երկիրը մօտալուտ գարնան ջերմ շունչն է զգում...

Դուք լսում էք, ինչպէս գետակներ ու վտակներ, լեռնաղբիւրներ ու առուակներ—գարնան ամուտի այդ առաջին մունետիկները—աղմուկով ու կարկաչով, յաղթ ու հնչեղ կանչում են.

— Գարո՜ւն է գալիս, գարո՜ւն է գալիս...

Դուք տեսնում էք, ինչպէս ծիլեր ու ընձիւղներ, բողբոջներ ու փթիթներ՝ երկրի ծոցից ելնելով՝ առաջինն են ձգտում դէպի լոյսը, դէպի արևի շողերը, դէպի գարնան շունչն ու փայլը... Եւ նրանք բուռն տենչով, դալար ժպտով աւետում են.

— Գարո՜ւն է գալիս, գարո՜ւն է գալիս...

Դա բնութեան զարթնումն է, դա մայր-երկրի վերածնման հրաշալի՜ ժամն է...

Նոյնն է կատարվում և՛ ազգերի կեանքում, մանաւանդ տարրական ազգերի կեանքում...

Կարկամած ու կաշկանդված հայ կեանքը, որ մի դարաւոր և գժնաշունչ ձմեռ էր, այսօր կանգնած է իր գարնան նախօրեակին...

Այսօր դարերի խորքից, լսելի ձայնով, ասես, հնչում է հայի ականջին վերածնման զանգի քաղցրալուր ղօղանջը...

Եւ ո՞վ է, որ իր հոգու թրթռուն լարերով, իր հոգու ամբողջ թափով առաջինն է արձագանքում ա՜յնքան ըղձալի, ա՜յնքան թովիչ այդ ղօղանջին...

Դա հայ մատաղ սերունդն է, դա հայ ռազմաշունչ ու ռազմատենչ երիտասարդութիւնն է։

Ամէն տեղից ու ամէն կողմից, քա՛ղաքներից ու գիւղերից, հարիւրներո՛վ ու հազարներո՛վ հայ ծաղիկ-կեանքեր անդո՛ւլ, աննահա՛նջ նետվում են և պատրաստ են նետվելու այնտեղ, այն ճակատագրական պայքարը, ուր, վերջապէս, պիտի վճռվի չարատանջ հայ ժողովրդի բաղդը...

Ազգի այդ մատղաշ յոյսերը, այդ մատղաշ զգացումները, որպէս գետակներ ու վտակներ, որպէս լեռնաղբիւրներ ու առուակներ, առաջինն են հուժկու ձայնում.

— Գարո՜ւն է գալիս, գարո՜ւն է գալիս...

Ժողովրդի կրծքից ելած այդ ծիլերն ու ընձիւղները, այդ բողբոջներն ու փթիթները առաջինն են ձգտում հարազատ կեանքի գարնան, հարազատ կեանքի լոյսին...

Եւ նրանք հե՛ւ ի հե՛ւ գնո՛ւմ են կռւի դաշտ...

Թիւրքահայ դարաւոր դատի անմոռաց երգիչն ասում է.

Նորածնի առջև բանանք մեր գանձը.
Հարուստն՝ իր ոսկին, ուժը՝ պատանին,
Հարսը՝ իր փեսան, քաջը՝ իր անձը,
Կօնդակի շանթե՜ր սուրբ Էջմիածին...

Ես չը գիտեմ, թէ ինչ կանէ հայ հարուստը, ինչ կանէ հայ հարսը, ինչ կանէ, վերջապէս, Էջմիածինը...

Բայց ես գիտեմ, ես տեսնում եմ, թէ ինչ են անում հայ պատանիները, հայ երիտասարդ քաջերը։

Նրանք գնում են զոհելու իրանց ուժը, իրանց անձը...

Նրանք զոհում են ա՛յն, ինչ որ ամենաթանգագինն է աշխարհիս երեսին—իրանց կեանքը...

Նրանք գնում են մեռնելու, արհամարհելով մահը... արհամարհելով խենթօրէն...

Թող, գործնական կեանքը հեգնէ այդ խենթութիւնը...

Թո՛ղ հեգնէ...

Դա մի սրբազան խենթութիւն է, որ տանում է դէպի սրբազան գործը...

Եւ մի տարօրէ ժողովուրդ, որ իր կեանքի ճգնաժամին, իր գոյութեան ճակատագրական օրերին չի խենթանում, նա չի տեսնի իր արշալոյսը...

Գնացէ՛ք, հայ ծաղիկ-կեանքեր, հայ ժողովրդի մատղաշ ուժեր։

Գնացէ՛ք՝ եղբայրացած ռուս ազատարար զօրքին։

Գնացէ՛ք, ծառացէ՛ք այն դարաւոր սոսկալի դէմ, որը մեր դրախտ-հայրենիքը դժոխք դարձրեց...

Յաղթանքո՛վ ու ցնծութեան երգերով տարէք այն աղէգ երկիրը, որ ա՜յնքան դարեր անլուր տառապանքի Գողգոթա էր հայ կեանքի համար...

Ա՛յն երկիրը, ուր ձեր հարազատ ժողովուրդը, որպէս անպարտ նահատակ, գամված դարաւոր ծաղրի, դարաւոր ստրկութեան անարգ սիւնին, ձեզ է սպասում, ձեզ է երազում...

Գնացէ՛ք...

Գարո՜ւն է գալիս, գարո՜ւն է գալիս...

Ալ. Ծատուրեան

Մոսկվա

նատի բեկանած այն գործը, որով իշխան Դադիանին մեղադրվում է Դադեշկելիանիի սպանութեան մէջ։ Կանչված են աւելի քան 100 վկայ, որոնցից եկել են 70-ը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեանը կից հաստատված մասնաժողովը ցանկութիւն յայտնեց, որպէս զի. տղայոց գիմնազիաններում դասաւանդվին, բացի ֆրանսերէնից ու գերմաներէնից, նաև անգլիերէն ու իտալերէն, որպիսի լեզուներից որևէ մէկը, իրանց աշակերտների ընտրութեամբ, լինելու է պարտադիր։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Լոնդոնում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանացիների կորուստները պատերազմի սկզբից սպանված, վիրաւոր և գերի կազմում են 1.250,000 մարդ, չը հաշւած կէս միլիոն հիւանդներին։

◆ Սպանական լրագիրների ասելով, աւստրիական Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը իր բոլոր տոհմական կալուածքները յանձնել է զինուորական խնամողական վարչութեան կարգադրութեանը։

◆ Կրակովից հեռագրել են Վիեննա, որ քաղաքի կէսը հրդեհի մէջ է։ Եարօսլաւի և Տարնովի անկումից յետոյ, ինչպէս նաև Պերեմիշլը պաշարելուց յետոյ, ճանապարհը ռուսների համար դէպի Կրակով հարաւ-արևելեան կողմից կարելի է համարել բաց, որովհետև Կրակովի առաջին կարգի 15 բերդերից 11-ը ուղղված են դէպի հիւսիս, և միայն 4-ը՝ դէպի հարաւ։

◆ Բեռլինի համալսարանի պրոֆ. Լասսոնը մի ամբարտաւան յօդուած է գրել, որ արտատպված է հոլլանդական թերթերից մէկում։ Յօդուածի վերջին խօսքերն են. «Մենք բարձր ենք միւս բոլոր ազգերից։ Մենք մեզ հաւասար ոչ ոքի չունենք։ Մեր Վիլհելմը մարդկային ցեղի ուրախութիւնն է։ Մեր կանցլեր Բէտման-Հոլվեգը այժմ ապրող մարդկանցից ամենաազնիւ ընկնողն է։ Մեր բարոյական պարտականութիւնն է նուիրել մեր լաւագոյն զաւակներին ներկայ պատերազմում ընդդէմ բարբարոս ռուսների, փերեզակ անգլիացիների և ֆանատիկոս բելգիացիների։ Անգլիան դէպի կորուստ է գնում։ Ֆրանսիան դեռ կարող է փրկվել։ Ռուսաստանը չը պէտք է միայն մեր համար։ Գերմանիան կը վերաշինէ ամբողջ աշխարհը»։

◆ Պարիզից հեռագրում են, որ գերմանացիք հեռացել են Իպրերից։

◆ Այս շաբաթում սպասվում է ակտիվ քայլ Ռումինիայի կողմից։

◆ Հաղորդում են, որ Վիլհելմ կայսրի և գահաժառանգի միջև տարաձայնութիւններ են։ Գահաժառանգը այժմ ղեկավարում է գերման զօրքերի գործողութիւնները Լեհաստանում։

◆ Բօսնիայում համատարած հակաաւստ- [illegible]

սապեկկաս Նաւը 4000 տօնն ալիւր, բրինձ և բակլի բեռով։ Ռօկֆելլերի առաջին այս նուիրաբերութեան արժէքը հասնում է 550,000 ռուբլու։

Բայց աւերված Բելգիան իւրաքանչիւր ամիս պահանջում է ոչ պակաս 2 միլիոն ռուբլու։ Բացի այդ՝ Ռօկֆելլերի կազմակերպութեան յետագայ նպատակն է օգնութիւն ցոյց տալ պատերազմի սարսափից վնասված ամբողջ աշխարհի քաղաքացի ազգաբնակութեան։ Այդ պատճառով Ռօկֆելլերը լայն օգնութեան կոչ է անում իր հայրենակիցներին։

Որ Ամերիկան արձագանք կը տայ առատօրէն և շուտափոյթ, դրանում ոչ մի կասկած չը կայ։ Նա արդէն իրան ցոյց է տուել այդ կողմից։ Եւ Ռօկֆելլերի արքայական նուիրաբերութիւնը՝ 200.000.000 ռուբլին չէր կարող հարկ եղած տպաւորութիւնը չը թողնել։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ

Ստացանք Սալմաստի Հաֆթվան գիւղացի Խաչատուր Ս. Անտոնեանից 10 ռուբլի։ Նախորդ ստացվածների հետ միասին (տես «Մշակ» № 254) ունենք ստացած ընդամենը 153 ռուբլի։

ԱՆՑԱՑՏ ԴՐՕՆԵՐԻՆ ԻՄ ՊՍԱԿԸ

Վազեց, մօտեցաւ ինձ իմ ծանօթ պատանին և գունատ, լրագիրը ձեռքին ասաց.

— Դրօն վիրաւորված է...

Պատանին կարծես մեծ հարուած էր ստացել։

Բայց ինչու և ինձ ցնցեց այդ լուրը։ Սիրտս սեղմվեց, ցաւեց, և ծանր շունչ քաշեցի։ Ինչու։ Միթէ Դրօն գնացած չէր պատերազմի դաշտը մահ տանելու և մահ գրկելու։

Նա մահը տանում էր հետը՝ պատժելու հայրենիքի թշնամիներին և մահը պիտի գրկէր իբրև յաւերժական՝ անմահութիւն ստանալու համար։

Բայց իմ վշտի պատճառը ուրիշ էր. ես յանկարծ յիշեցի բոլոր Դրօներին, ընկած վաղուց հայ դաշտերում, արդէն մոռացված։ Ուր են նրանց գերեզմանները։ Ոչ յուշարձան, ոչ խաչ անգամ, մեռած և թաղված այնպէս, ինչպէս մեռնում են և թաղվում քաջերը, կարծես երկինք առնված սաւառնելներից...

Այո, մենք սիրում էինք մեր երկիրը, մենք մտածում էինք օրն ի բուն նրա ապագայութեան, բարգաւաճման վրա։ Մենք աշխատում էինք խօսել հայերէն, մտածել հայերէն և ապրել ազգին պիտանի լինելու համար։ Հառաչից լսվում էր մեր եղբայրների կոչը, ողբը, լացը։ Կարեկցում էինք։ Դրժերնները անքուն, մենք հազիւ մտածումներով էլ չէինք կարող իմանալ՝ ինչպէս օգնել նրանց։ Անզօր բազուկներս թուլանում էին, և կեանքի մութ գիշերներին խորը աչքերս բացած՝ մենք նայում էինք երկինք, երկիր, աշխարհ...

Մենք երկչոտ էինք։ Մենք տեսնում էինք, թէ ինչպէս մեր բազմաչարչար եղբայրները նահատակվում են, բայց մենք չունէինք կորձութեան առաքինութիւնը՝ շտապել այնտեղ Հայաստան, այնտեղ մեռնելու և մեր մահովը կեանք տալու մեր յոգնած, մաշված, անհետացող ազգին...

Զը գիտցանք մենք մեռնել, որովհետև մենք... կեանքից հեռու էինք, և գործերի փոխարէն մեզ տանջում էին, մաշում և պատում յոյզեր, խոհեր, զգացմունքներ...

Եթէ ազգը երթար մեր հետ՝ նա կորած էր։

Ազգը գնաց Դրօների հետ։

Երիտասարդ Դրօները տարան և մեզ իրանց հետ։

Որտեղից յանկարծ դուրս եկան Դրօները...

Փոխանակ մտածելու, ողբալու, լալու, նրանք վերցրին հրացաններ, նստեցին ձիերը և շտապեցին հայրենիք...

Նրանք տանում էին իրանց հետ մահ թշնամիների համար և կեանք՝ ազգին. նրանք ընկնում էին երկրի ձորերում, երկրի սարերի լանջերին և իրանց արիւնով ներկելով հայ աշխարհը։

Սխալ էին բանաստեղծները՝ երգելով որ նրանց արեան կաթիլներից գեղեցիկ, անուշահոտ, գոյնզգոյն ծաղիկներ են բսնում և բուրում կարծես զմուռս խորանի առաջ։

Ոչ, նրանց արեան ամեն մի կաթիլը մի-մի քաջ կտրիճ էր դառնում։

Եւ քանի երկրի վերածնութեան զոհերի թիւը շատանում էր, մեծանում էր և Դրօների թիւը...

Հրացանները ձեռքներին ձի հեծած՝ նրանք գնում էին, և ոչ թէ միայն թշնամիների համար մահ տանում, այլ և իրանք մահը գրկում...

Վախը փարատվեց մեր սրտերից։

Մենք սովորեցինք մեռնել՝ ազգը փրկելու համար։

Միայն մեր մահը պիտի տար ազգին... կեանք...

Եւ ազգը գլուխը բարձրացնում է, ստանում միս, ոսկր, կեանք. նա այլևս մտացածին, երևակայական չէ, նա հեւում է. ըսպասեցէք մի քիչ էլ, նա կը շնչէ, և բոլոր աւերակներից, փլատակներից և կոտորածներից կ'ելլէ Աղասու նման, և կը խօսէ մնացեալ ազգերի հետ կողք կողքի նստած...

Եւ այդ գործի մէջ—առանց այսօր ամօթը, չը քաշվելով—Դրօները մեծ դեր խաղացին...

Բայց ինչու ես գունատվեցի պատանու նման՝ Դրօյի վիրաւորվածը իմանալով։ Զը որ նա զուարճանալու գնացած չէր։ Նա տանում էր մահը տալու թշնամիներին և ինքը գրկելու՝ դափնիները ճակատին...

Ես յիշեցի միւս Դրօներին, պառկած հեռու հայրենիքում, անգամ առանց խաչի գերեզմաններում...

Նրանք ներկել են հայ ձորերը, հայ սարերը իրանց սուրբ արիւնով, և մենք մոռացել ենք անգամ այսօր նրանց անունները...

Ամեն մի ձոր, ամեն մի սար, ամեն մի հայ հողի կտոր, ամեն մի խուլ գիւղ գիտեն նրանց և երգում են նրանց գործերը։

Նրանք սպանեցին մեր սրտերի վախը։ Նրանք տուին կեանք մեր ազգին...

Զը մոռանանք այդ Դրօներին, երբ մեր ազգի տունը շինվի...

Գր. Զալխուշեան

ԹԻՖ. ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՆԻՍՏԸ

(Նոյեմբերի 10-ին)

Այդ օրվայ հերթական նիստը տեղի ունեցաւ քաղաքագլխի փոխանորդ իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի նախագահութեամբ։

Ցայտարարելով նիստը բացված՝ նախագահը տեղեկացնում է դումային, որ քաղաքագլուխ Ա. Ի. Խատիսեան, որպէս համակովկասեան քաղաքների միութեան լիազօր, վիրաւորներին խնամելու վերաբերեալ գործերով խորհրդակցութիւն ունի համառուսական քաղաքների ընդհանուր միութեան լիազօր Մ. Վ. Չելնօկովի հետ, ուստի և բացակայում է։

Դուման լսելով նախորդ նիստերի արձանագրութիւնները, հաստատում է նրանց ու անցնում է իր հերթական զբաղմունքներին։

Իր. Ալղադանով հարցապնդում է անում 1) վառելիքի ու շաքարի թանգութեան մասին և 2) այն տների վերաբերեալ, որոնք յատկացված են զօրքերի կարիքների համար։ Նկատի առնելով, որ բանկերի սրօկը մօտենում է և այդ տնատէրերից շատերը մինչև այժմ ոչ մի գումար չեն ստացել, ուզում է իմանալ թէ քաղաքային վարչութիւնը ինչ միջոցներ է ձեռք առել։

Նախագահ իշխ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի և Մ. Ն. Աթաբէկեանի տուած բացատրութիւններից պարզվեց, որ այդպիսի տների ցուցակը ներկայացված է արդէն իշխանութեանը և գումարները ստացվելուն պէս կը վարձատրեն տնատէրերին։ Ցամենայն դէպս՝ այդ տնատէրերին կը տրվեն վկայական բանկերին ներկայացնելու համար, որով և զերծ կը մնան վաճառքի հանվելու վտանգից։

Մ. Ա. Ջաբար.—Վառելիքի և շաքարի թանգանալը համարում է պատերազմի հետևանք և շեշտում է, որ շուտով ստացվելու է մեծ քանակութեամբ շաքար ու անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք են առնված։

Գ. Մ. Դօլուխանեան հրաւիրում է վարչութեան ուշադրութիւնը աւտոմոբիլների արագ երթևեկութեան վրա քաղաքի մէջ։ Առաջարկում է դիմել տեղական ոստիկանութեանը ու խնդրել միջոցներ ձեռք առնել։

Կէյլ նկատում է, որ շաքար ու նաւթ կայ քաղաքում, բայց գները արհեստական կերպով թանգացնում են։ Հարկաւոր է դրա դէմ միջոցներ ձեռք առնել։

Նախագահը պատասխանում է, որ քաղաքում ամբարված շաքարը յատկացվում է այլ նպատակների—զօրքի պէտքերի համար։ Ինչ վերաբերում է արհեստական թանգութեանը, սակագինը խախտողների դէմ կազմվում են արձանագրութիւններ։

Ա. Ս. Մ'ըլեան առարկում է Կէյլին, որ քաղաքում շաքար շատ քիչ կայ, եղածն էլ ցուցակագրվում է զօրքի պէտքերի համար։

Սպառելով հարցապնդումները, նախագահը դումայի քննութեանն է առաջարկում օրակարգի խնդիրները։

Քաղաքային իւրիսկօնսուլտի նախկին օգնական Գ. Զ. Քանանօվի բողոքի համաձայն, կառավարիչ սենատը ուկազով բեկանվում է դումայի 1911 թուի սեպտեմբերի 27-ի որոշումը նրան պաշտօնից արձակելու և նրա գանգատը անհետևանք թողնելու մասին։

Լսելով այդ զեկուցումը, դուման որոշում է այդ գործը յանձնել իրաւաբանական կոմիսիային։

Լսելով վրաց դերասանների ընկերութեան միջնորդութիւնը ժողովրդական Տանը արտօնեալ գներով նրանց 4 օր վերապահելու ներկայացումների համար, դուման որոշում է մինչև առաջիկայ յունվարի 1-ը 6 օր ձրի վերապահել նրանց։

Երկար վիճաբանութիւններ են ծագում թաղային խնամակալութիւններ հաստատելու համար վարչութեան կազմած կանոնադրութեան շուրջը։

Թեր ու դէմ կարծիքներ լսելուց յետոյ, ընդունելով որ կանոնադրութեան ընդունելը և նրա համաձայն խնամակալութիւն հաստատելը քաղաքային ինքնավարութեան ույժից վեր է այժմ, դուման սկզբունքով ընդունում է թաղային խնամակալութիւն հաստատելու առաջարկը, առ այժմ սահմանափակելով նրանց գործունէութիւնը պահեստիների ընտանիքներին օգնելով, թողնելով կանոնադրութեան քննութիւնը յետագային։

Միաժամանակ, նկատի առնելով Թիֆլիսի ազգաբնակութեան վրա 40 հազարաչափ գաղթականների՝ գլխաւորապէս պատերազմական վայրերից եկած փախստականների ու վիրաւորների, աւելանալը ու նրանց օգնելու անհրաժեշտութիւնն ու անյետաձգելիութիւնը, հարց է յարուցվում յատուկ կոմիտէտ կազմակերպելու։

Թողնվում է, սակայն, նրա ընտրութիւնը յետագայ նիստին։

Նիստը վերջացաւ ժամը $10\frac{1}{2}$-ին։

Լ. Դ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ղարաբաղի լուրեր

Խանքենդ, 6 նոյեմբերի

Ամսիս 4-ին Շուշու հաշտարար դատաւորի քարտուղարը տեղս գալով՝ գիւղացի պահեստի զինուորների ընտանիքներին բաժանեց նրանց յատկացված ամիս ու կէսվայ նպաստի փողը։ Մեզ հասած տեղեկութիւններից երեւում է, որ ուրիշ հասարակութիւնների պահեստիների ընտանիքներին ևս նպաստ է տրվել։

Այստեղ շատերը բողոքում են, որ իրանց նպաստ չէ տրվել, և այդ նրա համար, որ անունները մտցված չէ եղել ցուցակում. ոմանք էլ ասում էին՝ բերված փողը քիչ է եղել և բոլորին չէ հասել։

Ինչպէս անցեալ անգամն էինք ասել, այս անգամ ևս կրկնում ենք, որ գիւղերում պահեստի զինուորների ընտանիքներին երեք կաթեգորիայի պէտք է բաժանել—ծայր չքաւոր, միջակ չքաւոր և միջոց ունեցող—որպէսզի կանոնաւոր և իրաւացի լինի։

Պէտք է նաև յատուկ յանձնախմբեր ընտրել, որպէս զի նրանք գիւղերում ճիշդ կերպով ցուցակագրեն պահեստի զինուորների ընտանիքներին, եթէ ոչ քեօխվաների ձեռքով կազմված ցուցակը անփայտ է լինելու։

Ահա քանի օր է՝ լաւ եղանակ է լինում մեզանում։ Գիւղացիները աշնանացանը համարեա արել վերջացրել են։

Կենսական մթերքների գները անփոփոխ են մնում։

Այս տարի գինի պատրաստողները քիչ են, և, չը նայած դրան, խաղողը թանգ է վաճառվում։

Վերջին անձրևային եղանակները և ցրտերը բամբակին վնաս էին տուել. մի կողմից էլ այն հանգամանքը, որ բամբակի կուրսը ընկել է՝ բամբակատէրերին մտատանջութիւն է պատճառում։

Ա. Ա.

—

Խաբրիկներ Մօզդոկից

Մօզդոկ, 6 նոյեմբերի

Ամսիս 2-ին՝ պետական բարձր աստիճանաւորների, հասարակական հիմնարկութիւնների, դպրոցների ներկայացուցիչների և խուռն երկսեռ բազմութեան ներկայութեամբ հանդիսաւորապէս բացվեց տեղիս հայկական հիւանդանոցը՝ վիրաւոր զինուորների համար։

Հակիրճ, ազդու շեշտով խօսեցին գործակալ Խորէն ք. Շահինեանը, հիւանդանոցի յանձնաժողովի նախագահ Ս. Գեանջումեանը և այլք։

Երգում էր ծխ. դպրոցի քառաձայն երգեցիկ խումբը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Ասլամազեանի։ Երգեցին հայերէն և ռուսերէն երգեր ըստ պատշաճի։

Հիւանդանոցի բացման հանդէսից յետոյ, դասը հաւաքված բազմահազար երկսեռ հայ ժողովուրդը քառաձայն խմբի և նուագախմբի ուղեկցութեամբ՝ դրօշակներով, Կայսրի պատկերով և մի շարք «կեցցէ ռուսական քաջարի զօրքը», «կեցցեն դաշնակիցները», «կեցցէ ազատ Հայաստան՝ ռուսական գերիշխանութեան ներքոյ», «կեցցեն հայ կամաւորները» և այլն մակագրութիւններով ցուցանակներ բռնած կատարեց մի հսկայական ցոյց, որին հետզհետէ միացան նաև ռուս քաղաքացիները։

Մի հազուադէպ ոգևորութիւն էր տիրել ամենի սրտին։ Եղան մի շարք ճառախօսութիւններ՝ հայրենասիրական ոգով։

Ռ. Իսկէնդէրեան

—

Քութայիսի հայերի աջակցութիւնը

Քութայիս, 9 նոյեմբերի

Այսօր, պատարագից յետոյ, դպրոցական շէնքեան դահլիճում կայացաւ Քութայիսի հայերի մի արտակարգ ժողով, որի նպատակն էր աջակցել Թիֆլիսի կենտրոնական կոմիտէտին և այդպիսով օգնած լինել ռուս-թիւրքական պատերազմի պատճառով առաջացած ներկայ մեծ կարիքին՝ նիւթապէս։

Ժողովը բաղկացած էր երկսեռ ընտիր հասարակութիւնից և տրամադրված էր մի առանձին ոգևորութեամբ։

Նախագահ ընտրվեց Ա. Թադէոսեան, որը վառ խօսքերով բացատրեց ժողովի նպատակը և ամեն մի հայի սրբազան պարտականութիւնը ներկայ կրիտիքական րոպէին՝ ձեռք մեկնել այս ահռելի պատերազմում մարտնչող իր անձնուէր եղբօրը։ Ապա յոտնկայս կարդացվեց Վեհափառ Կաթողիկոսի կոնդակը ուղղված ընդհանուր հայութեան, ներկայ տագնապի առթիւ։ Ապա հոգաբարձութեան անդամ Միք. Ջանոյեան վրացերէն լեզուով, իր յատուկ պերճախօսութեամբ, բացատրեց կարիքի մեծ լինելը և օգնութեան անհրաժեշտութիւնը. Նրա խօսքերը ծափահարութեամբ ընդունվեցին։

Վերջ ի վերջոյ ընտրվեց երկու մասնախումբ՝ մէկը աղամարդկանցից և միւսը՝ կանանցից, որոնք և պէտք է ժողովարարութեան ձեռնարկեն։

Թէև Քութայիսի փոքրաթիւ հայերի մէջ մի աչքի ընկնող հարստութիւն չը կայ, բայց աչքի առաջ ունենալով հասարակութեան ոգևորված տրամադրութիւնը, յոյս կայ, որ այս ձեռնարկութիւնը սպասածից աւելի արդիւնաւոր լինի։

Ս. Նազարեան

ՎՈԼԳԱՅԻ ԱՓԵՐԻՑ

X

Վաղուց, շատ վաղուց է Աստրախանը չէր տեսել այնպիսի մի բազմամարդ և վերջին ծայր ոգևորութեան հասած ժողով, ինչպիսին եղաւ հոկտ. 26-ին։

Թիֆլիսից ստացված հեռագիրը թեմակալ առաջնորդի անունով, որով յայտնվում էր, որ Թիֆլիսում ռուս-թիւրքական պատերազմի առիթով կազմակերպվում է կամաւոր զօրագունդ և խնդրում էին տեղափոխել Աստրախանի հայերի վրա բաժին ընկած 25000 ռ., ցնցեց բոլորին, և տարիներով տանջված մեր թիւրքահայ եղբայրներին օգնելու գաղափարը կրակեց, հրդեհեց մեր՝ շատ բանից կտրված աստրախանցի հայերին։

Դեռ ծխ. ժողով գումարելուց առաջ՝ կազմըված խորհրդակցական բազմամարդ ժողովը թեմ. առաջնորդի մօտ՝ փարատեց ամեն երկիւղ ու կասկած, որ աստրախանցին կը տայ իր ռուբլիները և կը լրացնի պահանջված գումարը։

Հոկտեմբերի 26-ին, կիրակի օրը, պատարագին խուռն բազմութեան ներկայութեամբ կատարվեց նախ գոհաբանական մաղթանք Կայսրի արևշատութեան և ռուսական զէնքի աջողութեան համար, որի ժամանակ թեմիս առաջնորդը կարդաց Բարձրագոյն հրովարտակը ռուս-թիւրքական պատերազմի առիթով, իսկ Գ. ք. Մկրտումեանը խօսեց օրվան պատշաճ քարոզ։

Այնուհետև՝ պատարագը վերջանալուց յետոյ՝ մի չը տեսնված բազմութիւն լցնում է թեմ. դպրոցի դահլիճը։ Թեմ. առաջնորդը բաց է անում ժողովը և մի քանի խօսքերով բացատրում ներկայ—մանաւանդ հայերիս համար—նշանաւոր մոմենտը և կոչ է անում հաւաքված ահագին բազմութեանը՝ չը խնայել իրանց կոպէկները մեր թիւրքահայ եղբայրների ազատութեան համար, որից յետոյ առաջարկում է ժողովը կառավարելու համար ընտրել նախագահ և քարտուղար։ Նախագահ ընտրվում է Կար. Սոբոլեան, իսկ քարտուղար՝ Ս. ք. Ասլանեան։

Նախագահը նորից կարդում է Թիֆլիսից ստացված հեռագիրը, բայց նախ քան բուն խնդրին անցնելը՝ առաջարկվում է ամենահաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքների հեռագիրներ ուղարկել Թագաւոր Կայսրի, Գերագոյն Զօրահրամանատարի, Վեհ. Կաթողիկոսի, Կովկասի փոխարքայի և Թիֆլիսի առաջնորդի անուններով։ Հեռագիրների բովանդակութիւնները կարդացվում և ընդունվում են ժողովականների կողմից։ Թագաւոր Կայսրի և Վեհ. Կաթողիկոսի հեռագիրները ժողովը լսեց յոտնկայս, և ուռաների և «կեցցէների» աղաղակների տակ երգեցիկ խումբը երգեց հայերէն՝ ռուսական հիմնը «Տէր պահեա» և «Մեր հայրենիք»...

Ժողովը որոշում է նախ քան ժողովարարութեան բացելը ընտրել մի մշտական Աստրախանի հայկական կոմիտէ, որին և լիազօրում է նախ՝ շարունակել ժողովարարութիւնը և այնուհետև ռուս-թիւրքական ամբողջ պատերազմի ընթացքում կապ հաստատել ինչպէս Թիֆլիսի բիւրօյի, այնպէս և միւս քաղաքների այդ նպատակով կազմըված կոմիտէտների հետ։

Ժողովը ոգևորված ուզում է անցնել ստորագրութեան, բայց այդ միջոցին ոտքի է ելնում երդ.-հաւատ. Ռ. Աստուածատրեան և մի զգացված ճառով հրաւիրում է ժողովականներին դէպի գործ, դէպի առատ նուիրաբերութիւններ։

Անցնում են ստորագրութեան և մի ժամվայ մէջ հաւաքվում է 21,883 ռ., կարդացվում է հաւաքված գումարի ցուցակը, և ծափահարութիւնները խլացնում են թեմ. դպրոցի հոյակապ դահլիճը։ Ժողովականները ոգևորված պահանջում են «Մեր հայրենիքը», բայց երգեցիկ խմբի ցրված լինելու պատճառով ժողովուրդը ինքն է երգում ոտքի կանգնած հայրենասիրական այս երգը...

Ոտքի է ելնում թեմակալ առաջնորդը և ոգևորված շնորհակալական խօսքեր է ուղղում ժողովականներին, իսկ ժողովականները ծափահարելով շնորհակալութիւն են յայտնում սրբազանին։

Աստրախանի հայկական կոմիտէտի անդամներ ընտրվեցին հետևեալ անձինք. պ. պ. Կար. Սոբոլեան, երդ.-հաւատ. Ռ. Աստուածատրեան, Ս. ք. Ասլանեան, բժ. Ա. Աւագեան, Գ. ք. Մկրտումեան, երդ.-հաւ. Պետ. Բոյեան, երդ.-հաւատ. Ռ. Բախարցեան, Պետական Դումայի անդամ Ս. Ֆրանգուլեան, Զ. Աղամեան, բժ. Ն. Լևոնեան, երդ.-հաւատ. Ար. Լևոնեան, բժ. Յովհ. Կապբինցեան, ուկ. Իգ. Կապբինցեան, Գ. Սուլթանեան, Ս. Բախրեան, ուկ. Ֆաբրեկանթեան, Յակ. Բուխարցեան, Յովհ. Սերգէյեան, Պետ. Խալաթեան և Ս. Մամաջանեան։

Ընտրված վերոյիշեալ կոմիտէն հենց ժողովի հետևեալ օրվանից սկսեց իր գործունէութիւնը. Ժողովարարութիւնը պէտք է շարունակվի մինչև նոյեմբերի 2-ը. հաւաքված գումարը հասնում է մինչև 34,700 ռ.,

կարելի է կարծել, որ կը հաւաքվի մինչև 40,000 ր., որպիսի գումարը որոշված է ամբողջովին տեղափոխել Թիֆլիս:

Կոմիտէտի պրեզիդիումը բաղկացած է՝ նախագահ՝ Կար. Սօրոլեան, քարտուղար՝ Ս. ք. Ասլանեան և գանձապահ՝ երդ.-հաւ. Ռ. Բուխարցեան:

Կոմիտէտի ապագայ գործունէութեան մասին կը գրեմ իր ժամանակին:

Ս. ք. Ասլանեան

Աստրախան

ՀԻՒՍԻՍԻ ՀԱՄԲԱՒԱԲԵՐ

Պետրօգրադ, 29 հոկտեմբերի

Այն միջոցին, երբ մեր սխրագործ զինուորները քաջութեամբ դիմադրում են իրանց կրծքերով թշնամու կրակին և պատերազմի դաշտը ծածկվում է նրանց դիակներով, մեր սեպուհ պարտականութիւնն է ամեն կերպ և ամեն միջոցներով օգնել թէ նրանց և թէ նրանց ընտանիքներին: Կարիքը մեծ է և ծարաւը անյագ: Համայն Ռուսաստանի ազգաբնակութիւնը համարեա ամեն օր որևէ պատրուակով ժողովարարութիւն է անում կարիքի գոնէ մի մասը ծածկելու: Այսպիսի մեծ տարաժամին ետ չէ մնում և հայ հասարակութիւնը: Պետրօգրադում, ինչպէս արդէն յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին (տես «Մշակ» № 231), կազմակերպված է հայ տիկիններից, ուսանողներից և ուսանողուհիներից մի բիւրօ, որի նպատակն է օգնութիւն հասցնել հայ վիրաւորեալներին թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս: Բիւրօյի նախագահն է Դր. Գ. Եւանգուլեան և գանձապահը՝ տիկ. Ել. Գ. Ասրիեէգեան: Ցիշեալ բիւրօն Պետրօգրադը բաժանել է ինն քաղաքամասի և ամեն մի քաղաքամասը յանձնել մի տիկնոջ, որը ուսանողների և ուսանողուհիների հետ այցելում է հիւանդանոցները և հոգում նրանց կարիքները: Բիւրօն համերաշխ գործում է տեղիս եկեղեցական խորհրդի հետ: Մինչև օրս հաւաքվել է 45,000 ր., որով կազմակերպվել է լազարէթ («Этапный лазаретъ армянскаго церковнаго совѣта и петроградскихъ армянъ»): Այս լազարէթը ուղարկված է առաջապահ դիրքերը:

Հայ վիրաւորների թիւը այստեղ հասնում է 200-ի, որոնց ցուցակը կը տպագրվի մօտիկ ապագայում: Նրանք միանգամայն գոհ են հիւանդանոցների վարչութեանց հոգատարութիւնից և մանաւանդ գթութեան քոյրերից: Նրանց խնդիրն այն է, որ նրանց յաճախ այցելեն և զանազան տեղեկութիւններ յայտնեն: Նրանք կարիք են զգում լրագիրների և գրքերի: Ցիշեալ բիւրօյի անդամ Ռ. Ա. Օրբէլին ձեռք է բերել 400 օրինակ Աւետարան և 100 օրինակ Սաղմոս և մատակարարում է վիրաւորներին:

Մեզ յայտնեցին, որ Մօսկվայում ևս կազմակերպված է այդպիսի բիւրօ: Վերջացնելով խօսքս կոչ եմ անում հայ հասարակութեան, որ այն քաղաքներում և գիւղերում, ուր կան որոշ թւով հայ վիրաւորներ, անհրաժեշտ է կազմակերպել՝ նմանօրինակ Պետրօգրադի և Մօսկվայի՝ բիւրօներ:

Դ. Օքրոյեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

Կիրակի, նոյեմբերի 9-ին, փոխարքային ներկայացան Մօսկվայի քաղաքագլուխ Մ. Վ. Չելնօկով և Կովկասի քաղաքների միութեան լիազօր Ալ. Խատիսեան: Չելնօկովը երէկ մեկնեց Մօսկվա:

Երէկ Թիֆլիսից Մօսկվա մեկնեցին համառուսական զեմստվային միութեան ներկայացուցիչներ՝ Ֆ. Վ. Շլիպպէ և կոմս Պ. Ս. Շերեմետեւ: Կայարանում նրանց ճանապարհ դրին հասարակական մի շարք գործիչներ:

Կովկասի քաղաքների միութեան բիւրօն տեղեկութիւն է ստացել, որ Գանձակ կայարանի ծառայողները իրանց հաշւով վիրաւոր զօրականների համար մի հիւանդանոց են հիմնել:

Նախանցեալ օրը Թիֆլիսի վրայով դէպի հիւսիս տարվեցին գերի թիւրքեր, երեք բժիշկ և մի օֆիցէր: Իսկ երէկ երեկոյեան Թիֆլիս բերվեցին թիւրք գերիներ:

Նոյեմբերի 10-ին թիւրքական ռազմաբեմը ուղևորվեց Պետրօգրադի հայ ուսանող կամաւորների երկրորդ խումբը:

Համառուսական զեմստվային միութեանը թոյլատրված է Թիֆլիսում տաք իրեր, սպիտակեղէնի պահեստ բանալ զօրականների կարիքների համար:

Նահանգապետը հաստատել է քաղաքային դումայի կազմած սակագինը զանազան մթերքների վերաբերմամբ: Սակագինը գործադրելի է նոյեմբերի 9-ից մինչև 23-ը, այնուհետև կազմվելու է նոր սակագին:

Ներկայումս Թիֆլիսումն է գտնվում Պետրօգրադի զինուորական-բժշկական ճեմարանի վիրաբոյժ Օպպէն, որ նշանակված է Կարմիր Խաչի բժշկական մասի կառավարիչ:

Խմբագրութիւնս ստացաւ Թադէոս ք. Երուանդեանից 30 կտոր գրքոյկ՝ հասցնելու այն հայ վիրաւորներին, որոնք պառկած են քաղաքիս զանազան հիւանդանոցներում և որոնք կարիք են զգում ընթերցանութեան գրքերի:

ԲԱՔՈՒ

Բագուից հեռագրում են «Рус. Вѣд.» լրագրին, որ նաւթարդիւնաբերող Բիլակին նուիրեց յօգուտ աւերեալ Լեհաստանի 200,000 ր.:

Կ. Հ. Բ. Ընկ. Սուրամի ճիւղի նախաձեռնութեամբ Վաչա գիւղում արդէն բացվել է ծխ. դպրոց. աշակերտութեան թիւը 52 է: Բացվել է նաև գր.-ընթերցարան, որից օգտվում են շատերը. միայն զգացվում է գրքերի պակասութիւն:

Կ. Հ. Ընկ. ճիւղերն էլ աշխատում են օգտակար լինել պատերազմից փնասվածներին և նրանց ընտանիքներին: Սուրամի ճիւղը կենտրօնից դրօշակների վաճառման թոյլտուութիւն է խնդրել, որի համար խորհուրդը դիմել է արդէն պատշաճաւոր իշխանութեան: Ողնախում կազմված է 7 հոգուց բաղկացած կոմիտէտ՝ ճիւղի վարչութեան կից, որ կազմակերպել է դրօշակների վաճառումն. ստացված արդիւնքից պատրաստել է 6-ական զինւորի ամեն տեսակի սպիտակեղէն՝ հիւանդանոցի համար. մտադիր են պատրաստելու և տաք զգեստներ: Ախալցխայի ճիւղը կազմել է կոմիտէտ՝ հայկական հիւանդանոց հիմնելու համար: Դերբենդի ճիւղը կազմել է յանձնաժողով՝ քաղաքային հիւանդանոց պահելու համար՝ 10 մահճակալով՝ ճիւղի ղեկավարութեամբ:

Մարիուպոլից մեզ հաղորդում են, որ այնտեղի հայերի մէջ կազմակերպվել է հայ կամաւորների մի մեծ խումբ, որը շուտով ճանապարհ կընկնի դէպի Կովկաս:

ԷՋՄԻԱԾՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Քաղուածքներ «Արարատից»)

Օգոստ. 29-ին տրված է կոնդակ Բագրատ եպիսկոպոսի անունով, որով, իբր հրաժարականի համաձայն, արձակվեց Մայր Աթոռի Գէորգեան Հոգևոր Ճեմարանի տեսչի պաշտօնից և յանձնարարվեց Մատթէոս եպիսկոպոսի և Բաբգէն վարդապետի ներկայութեամբ բոլոր գոյքն, գործերն և հաշիւն յանձնել նոր կարգված տեսուչ Ս. Մալխասեանցին: Միևնոյն կոնդակով յանձնարարվեց Բագրատ եպիսկոպոսին իր հսկողութեան տակ առնել և վերջնականապէս աւարտել կառուցվող մանկավարժական թանգարանը և բնական գիտութեանց շէնութիւնը, որոնք աւարտվելուց յետոյ կը յանձնվեն Ճեմարանի վարչութեան:

Նորին Սրբութեան գրութեամբ օգոստ. 29-ին ծանուցվեց Կովկասի փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնականին, որ պատուիրվեց Էջմիածնի սինօդին կարգադրութիւն անել՝ բոլոր հայ եկեղեցիներում գանձանակ շրջեցնել պատերազմում ընկած և վիրաւոր զինւորների օգտին:

Սեպտ. 11-ին Հայրապետական Դիւանի գրութեամբ՝ յանուն Պարսկա-Հնդկաստանի հայոց առաջնորդական խորհրդարանի՝ յայտնվեց, թէ Նորին Սրբութիւն Վեհափառ Հայրապետը ցանկանում է Գէորգ ծ. վ. Թուրեանին կարգել Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի առաջնորդական փոխանորդ, որի մասին Կ. Պօլսի հայոց ամենապատիւ պատրիարքի հետ բանակցութիւն է վարվում:

Սեպտ. 15-ին Հայր. Դիւանի գրութեամբ յանձնարարվեց Նոր-Նախիջևանի փոխանորդ Գէորգ վ. Ջէօրէկչեանին կարգադրել՝ փոխադրել տալ Նորին Սրբութեան անունով հանգուցեալ Սարգիս Խուճեանի ամբողջ կտակագումարը (արժէթղթերը և առձեռն դրամը):

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Վրաց ազնուականութեան դեպուտատների և պարագլուխների ժողովը յատկացրել է 1500 ր., վրաց ներկայացումներ կազմակերպելու գործի օգտին:

Վրաց դերասանների ընկերութիւնը դիմել է քաղաքային վարչութեանը ժողովրդական Տունը պակասեցված գներով իրան զիջելու: Վարչութիւնը յարգել է այդ դիմումը և առաջարկելու է դումային նրա հաւանութիւնը ստանալու:

«Սախ. Փուրց.»-ի աւելով, Վլադիկավկազի Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկ. վարչութիւնը, որ ըստ կանոնադրութեան իրաւունք ունի իր դպրոցն ունենալու, Թէրէքեան շրջանի ուսումն. դիրեկցիայից ստացել է մի տեղեկութիւն այն մասին, թէ ընկերութեան այնտեղի դպրոցը համարվում է մինիստրական և ոչ մասնաւոր, ուստի և նրան չէ վերաբերվում 1914 թւի օրէնքի 14-րդ յօդուածը, որի համաձայն մասնաւոր դպրոցներին թոյլատրվում է անցնել մայրենի լեզուն և առանց դիրեկցիայի գիտութեան հրաւիրել ուսուցիչներ:

Նոյեմբ. 9-ին, Նոր կլուբի դահլիճում, գեն. Կազբէկի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ վրաց ժողովրդի մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան անդամների տարեկան ընդհանուր ժողովը: Օրակարգի խնդիրներն էին. 1) 1913 թ. հաշւետուութեան քննութիւնը և հաստատելը. 2) վերահսկիչ մասնաժողովի զեկուցումը. 3) 1914 թւի համար կազմված նախահաշիւը. 4) բացառութիւն հրդեհից առաջ եկած վնասի մասին. 5) ընտրութիւն ընկ. նախագահի, վարչութեան և վերահսկիչ մասնաժողովի նոր անդամների և 6) ընդունելութիւն ընկ. նոր անդամների: Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լցրած ժողովականները, վերահսկիչ մասնաժողովի զեկուցումը և վարչութեան այդ առիթով ներկայացրած բացատրութիւնը լսելուց յետոյ, անցան հաշւեգրքի հարցերի կէտ առ կէտ քննութեանը: Սակայն վարչութեան գործունէութեան շուրջը բացված մտքերի փոխանակութիւնը այնքան ընդարձակվեց, որ մնացեալ հարցերի քննութեանը ժողովը չը կարողացաւ անցնել, և նրա շարունակութիւնը նշանակվեց նոյն դահլիճում նոյեմբերի 16-ի ցերեկվայ ժ. 11-ին:

Ընկերութիւնը ընդամենն ունի 2883 անդամ, որից 469 Թիֆլիսում, իսկ մնացեալը գաւառներում ընկ. ունեցած 25 բաժանմունքներում:

Ներկայ տարվայ համար կազմված նախահաշւով ընկերութեան տարեկան ելևմուտից շրջանառութիւնը հասնում է 46,407 ր. 92 կ.: Տարեկան անդամավճարը 3 ր. է, բայց առաջադրութիւն կայ իջեցնել այն և հասցնել մէկ ռուբլու, հասարակութեան լայն խաւերին մատչելի դարձնելու նպատակով:

Ընկերութիւնը Վրաստանի զանազան կէտերում ունի 16 գրադարան ընթերցարան և 66 դպրոց:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հայկական ներկայացում

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 10-ին, Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան խումբը ներկայացրեց Գոգոլի «Վերաքննիչ» կոմեդիան, թարգմ. Կ. Տէր-Աստուածատրեանի:

Մենք գտնում ենք, որ այդպիսի պիէսներ ներկայացնելը աննպատակայարմար է, որովհետև Գոգոլի այդ նշանաւոր կոմեդիան հայերէնի թարգմանութեան մէջ, ինչպէս առհասարակ ամեն մի այլ լեզուի թարգմանութեան մէջ, կորցնում է իր աղը, համը և առանձնայատկութիւնը:

Թարգմանական պիէսներից պէտք է ներկայացնել միայն այնպիսիները, որոնք համաշխարհային սիւժէներ կամ համամարդկային գաղափարներ են պարունակում:

Գալով կատարման, պէտք է ասենք, որ դերակատարները գրեթէ ամենքը պատւով տարան իրանց դերերը: Ամենից շատ աջողութիւն ունեցաւ Աբէլեանը՝ Օսիպի դերում, տ. Մայսուրեանը՝ քաղաքապետի կնոջ դերում, Աւետեան և Մամիկոնեան՝ Բոբչինսկիի և Դոբչինսկիի դերերում և Ալիխանեան՝ Խլեստակովի դերում:

Հ. Ա.

Կիևի լրագիրները մեծ գովասանքով են խօսում օր. Իզաբէլլա Բալանթարի մասին, որ մասնակցում է Բարատովի դերասանական խմբի ներկայացումներին: Ահա ինչ է գրում մի թերթ. «Գեղեցիկ տպաւորութիւն թողեց օր. Բալանթարը, որ խաղում էր բարոնուհու դերը: Երէկ նա հանդիսացաւ իբրև բոլորովին մի կատարելագործված դերասանուհի, որ կարողանում է ի մի պարփակել հմտութիւնը կատարման պարզութեան հետ, որին նշանաւոր չափով օգնում է արտասանու դէմքը, որ արտայայտում է զգացումներ նուրբ և կակուղ եւէքսների մէջ»:

ՄԱՄՈՒԼ

Կովկասում հրատարակվող թաթարական «Վաքթ» ազդեցիկ լրագիրը մի առաջնորդող է նուիրել Եւրօպայի քաղաքականութեան և Թիւրքիայի՝ Ռուսաստանի դէմ հանդէս գալուն:

Այդ առաջնորդողի մէջ նա ասում է.

Ներկայումս պատերազմ է սկսվել Թիւրքիայի և մեր հայրենիք Ռուսաստանի միջև: Թէ ինչպէս պէտք է մենք վերաբերվենք պատերազմին, պարզ է: Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև մղված բոլոր նախկին պատերազմների ժամանակ մենք թաթարներս հաւատարիմ մնացինք մեր հայրենիքին, մեր կառավարութեան և մեր հայրենիքի օգտին ու բարիքի համար զոհել ենք կեանք և գոյք: Առանց որևէ կասկածի այդպէս կը լինի և այժմ:

*

Պրոֆ. Ա. Եաշչենկօ «Бирж. Вѣд.»-ում մի յօդուած է գետեղել, որի մէջ թէև պարադոքսային, բայց այն հիմնական միտքն է յայտնում, որ այլ ևս «Թիւրքեր չը կան»:

Թիւրքիան պետութիւն չէ ժամանակակից հասկացողութեամբ, այլ «այլ թաթարական լծի» իւրատեսակ մի ձև է, որ ծանրացած է սլաւոնների, արաբների, հայերի և յոյների վրա: Այդ պատճառով չի կարելի խելացի և արդարացի սահմաններ դնել Թիւրքիային: Նրան կարելի է միայն վերացնել: Եւ, իսկապէս, այս ողբալի քաղաքական թիւրիմացութեան (որ կոչվում է օսմանեան կայսրութիւն ամբողջ պատմութիւնը՝ է նրա աստիճանական վերացումը: Հետզհետէ ազատվեցին Ունգարիան, Ցոնաստանը, Մոլդավիան, Վալախիան, Սերբիան ու Բոլգարիան, Ալժիրը, Թունիսը և Եգիպտոսը, Ղրիմն ու Կովկասը, Ալբանիան և Արշիպելագոսի կղզիները, և ոչ մի տեղ «թիւրք» չը մնաց:

Նրանք ոչ մի տեղ չեն երևայ, որովհետև նրանք ոչ մի տեղ չը կան և ժամանակակից Թիւրքիայում, այսինքն չը կան որպէս բնակչութեան կոմպակտ մասսա, որ գրաւում է որոշ հող կամ երկիր: Չը կան Սիրիայում և Պաղեստինում, ուր ապրում են արաբներն ու հրէաները, չը կան նրանք և Արաբիայում, ուր չեն էլ կամենում ճանաչել նրանց տիրապետութիւնը, չը կան նրանք և Միջագետքում, ուր ապրում են արաբներ և իրանցիներ. նրանք չը կան անգամ Կ. Պօլսում, ուր կազմում են փոքրամասնութիւն:

Խօսում են թիւրքերին Անատոլիա քշելու մասին, բայց թիւրքերը Անատոլիայում ոչ մի ազգային պետութիւն չեն կարող ստեղծել այն պարզ պատճառով, որ Փոքր-Ասիան թիւրքական երկիր չէ: Արևելեան վեց վիլայէթներում, որոնք կազմում են Հայաստանը (Վան, Բիթլիս, Դիարբէքիր, Էրզրում, Խարբերդ, Սվազ), ապրում են հայեր, քիւրդեր (քիւրդական ծագում ունեցող ցեղ) և նրանց մէջ թիւրքերը: Կիլիկիայում, որ ընկած է Ալեքսանդրէտի ծովածոցի երկարութեամբ (ուր գտնվում է բնական ելք մեր Անդրկովկասից և Հայաստանից դէպի ծովը և ուր պէտք է ձգտի Ռուսաստանը), նոյնպէս հայեր են ապրում. Փոքր-Ասիայի արևմտեան մասի վիլայէթներում բնակութիւն կայ միայն Միջերկրական և Սև ծովերի պտղաւոր և ծաղկած ափում:

Այդ ազգաբնակութեան հիմնական տարրը կազմում են յոյները՝ հայերի և հրէաների հետ խառն, և միայն աննշան մասը թիւրքեր են: Մնում է կենտրոնական, անբնակ ու անպտուղ լեռնային մասը, ուր թափառում են զանազան վաչկատուններ, դրանց թւում և թիւրքեր. բայց այդ՝ ապրում է աննշան թւով մի ազգատ ազգաբնակութիւն, որ կազմված է մեծ մասամբ թիւրքացած յոյներից: Այս վերջիններիս մէջ արագ աճում է խլված ազգային նախկին զգացմունքը և տարածվում է յունաց լեզուն:

Զարգացէք թիւրքաց բանակը և հաշտեցրէք մրցող պետութիւնները իրար հետ (և այս և միւսը պէտք է յուսալ, վերջապէս, կը կատարվի), և Թիւրքիան ժողովուրդների յիշողութեան մէջ կը մնայ իբրև պատմական երկարատև կօշմար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Հալաբարի սպառողական ընկերութեան վարչութեանը

Այլ ևս կարիք չը կայ ծածկելու, որ ընկերութեան խանութը օրէ-ցօր դէպի քայքայումն է ընթանում և որ 300 փայատէրերի 10-ական ռուբլիներից գոյացած դրամագլխի վրա խաչ պէտք է դնել:

Ցաւալի է, բայց իրականութիւն է:

Թէ ինչու այդ գեղեցիկ գործը ֆիասկօ կրեց Հալաբար կոչված փոքրիկ քաղաքում, թէ ինչու նա չը կարողացաւ արդարացնել փայատէրերի յոյսերը, այդ թողնենք, որովհետև այդ քըքրելու ժամանակը չէ:

Ճիշդ է, ներկայ վարչութեանը չէ կարելի մեղադրել նրանում, որ նա չը կարողացաւ իր նախորդներից ստացած մերձ ի մահ հիւանդին առողջացնել, սակայն ինչին վերագրել ընդհանուր ժողովներից նրա փախուստը: Ինչով բացատրել նրա բացակայութիւնը հենց իր կանչած «վերջին» ընդհանուր ժողովներից:

Այդ ինչի նման է, պարոնայք:

Մի՞թէ մինչև ձեզ չէ հասել ժողովներին հաւաքվող բանւոր և արհեստաւոր փայատէրերի տրտունջն ու զայրոյթը:

Մի՞թէ ազդեցութիւն չեն գործում ձեզ վրա դուրսը տարածված լուրերը:

Ինչու էք ձգձգում լիկվիդացիայի հարցը. չէ՞ որ օրէ-ցօր վնասը աւելանում է, իսկ խանութը բառի բուն մտքով զուրկ է որևէ տիրոջից:

Այս նամակով դիմում են ձեզ մի խումբ փայատէրեր և պահանջում, որ վերջ տաք տիրող խայտառակ դրութեան և ներկայացնէք մեզ ընդհանուր մանրամասն հաշիւ:

Մի խումբ փայատէրեր

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիս, 6 նոյեմբերի

Ցօղուտ Հայկական Հիւանդանոցի ստացվել են էլի հետևեալ նուիրատուութիւնները.

Մովսէս Իզրաշեանից ամսական 10 ր.: Ե. Խ. Լիսիցեանից 25 ր.: Ա. Ա. Աւան-Իզրաշեանից 10,000 պապիրոս, 3 պուդ շաքար և 6 ֆունտ չայ: Գ. Ա. Ցարութիւնեանից՝ 20 ֆունտ մեղր: Գ. Գ. Շահումեանից 100 ր.:

Խորհուրդ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ՄՕՍԿՎԱ, Ալ. Ծատուրեանին.—Կարգադրեցինք ուղարկել «Մօսկվայի հայ հասարակութեան վիրաւորաժարանին» ամեն օր 8 օրինակ «Մշակ»:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 Թ.
(Պուշկին, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.:
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութ.:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երիկ. հինգշ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԳԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—108

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Կիրակի, նոյեմբերի 16-ին, առաւօտեան ս. պատարագից յետոյ, ժամը 12-ին, Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին (Մէյդանի ս. Գէորգ) եկեղեցում նշանակված է ԵՐԿՐՈՐԴ և ՎԵՐՋԻՆ ԺՈՂՈՎ՝ ընտրելու երկու պատգամաւոր և երկու անձնափոխանորդ, որոնք մասնակցելու են Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան, որովհետև հոգևոր իշխանութեան կողմից բեկանված է Կաթուղիկէ եկեղեցու յունիս ամսվայ ընտրութիւնը:

Ուստի սրանով հրաւիրում եմ յիշեալ եկեղեցու մեծապատիւ ծխականներին շնորհ բերել նշանակված ժամին եկեղեցի՝ մասնակցելու այդ ընտրութեանը:

Առանձին հրաւիրաթերթեր չեն ուղարկվի:

Աւագ-երէց Կաթուղիկէ եկեղեցու՝
Ստեփաննոս ա.-ք. Սամուէլեանց
(հ. կ.) 992. 3—1

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Լ. ՏՕԼՍՏՕՅԻ հետեւեալ երկերը.
1) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . . . 30 կ.
2) ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), խմբագրութեամբ Լ. Ն. Տօստոյի, կազմեց Ա. Բուլանժէ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . 7 կ.
3) ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐ ՄԱՀՕՄԷԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստոյից, Թարգ. Լ. Դանիէլեանի . . . . . . 5 կ.
4) ՔՈՑՐԵՐԸ, Թարգ. Դանիէլեանի . 5 կ.
5) ԻՆՉՈՎ ԵՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԱՐԴԻԿ, Թարգմ. Լ. Դանիէլեանի . . . 10 կ.
Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 10% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա: Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ չի լինի:
Հասցէն՝ Ред. газ. «Мшакъ», Тифлисъ.
0—6

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Ա. ԱԲԵՂԵԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
և հարևան երկրամասեր (Հայաստանի աշխարհագրութիւն) բազմաթիւ պատկերներով ու քարտէզներով:
Գինն է 80 կոպէկ, գումարով գնողների համար՝ 60 կոպէկ:
Ուղարկվում է նաև վերադիր վճարով: Կովկասի և Տաճկա-Հայաստանի գունատիպ փոքրադիր քարտէզները՝ 10-ական կոպէկ:
Դիմել գրավաճառներին. հեղինակի հասցէն՝ Թիֆլիս, Ներսիսեան դպրոց:
(2.) 995. 2—1

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ: հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն.
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, աբխազերէն և լեռնականների բարբառով: Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշգրիտ և չափաւոր գներով: Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով:
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել:
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ:
Տելեֆօն № 67.